

การเปลี่ยนผ่านการพิชิตจาก ‘สงคราม’ สู่ ‘ภูมิเศรษฐศาสตร์’ ต่อเมียนมาในยุคล่าอาณานิคมและปัจจุบัน

ณัฐกร คล้ายสุบิน¹

Received: November 18, 2023; Revised: November 30, 2023;

Accepted: December 25, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงวิชาการชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การยึดครองของชาติมหาอำนาจในช่วง ‘ยุคล่าอาณานิคม’ ผ่านวิธีการทำ ‘สงคราม’ และ ‘ยุคปัจจุบัน’ ผ่านวิธีการที่เรียกว่า ‘ภูมิเศรษฐศาสตร์’ ต่อพม่าหรือเมียนมา และ (2) การดำเนินนโยบายต่างประเทศของพม่าหรือเมียนมาตั้งแต่ได้รับเอกราชจนถึงปัจจุบันที่ดำเนินการภายใต้รัฐบาลทหาร (รัฐบาลตะมะดอ) ทั้งนี้งานวิจัยเชิงวิชาการชิ้นนี้ประกอบด้วย ส่วนแรกคือ 3 ข้อ การอธิบายและการวิเคราะห์ถึงสงครามอังกฤษและพม่าครั้งที่ 1 สาเหตุโดยหลักของสงครามในครั้งนี้คือ การปะทะระหว่างรัฐชาติแบบยุโรปกับรัฐการเมืองแบบมณฑล

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ email: nattakorn.k@ku.th

ซึ่งผลลัพธ์ของสงครามคือความพ่ายแพ้ของพม่าที่จะกลายเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของพม่าหลังได้รับเอกราช ในส่วนที่สองคือ อธิบายนโยบายต่างประเทศที่จะประกอบด้วย 2 ระยะ ระยะแรกคือการดำเนินนโยบายโดดเดี่ยวตนเอง และระยะที่สองคือ การดำเนินนโยบายเป็นอิสระ เชิงรุกและไม่ฝักฝ่ายใด ซึ่งที่มาของนโยบายต่างมีต้นตอมาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปกครองของอังกฤษและนิสัยของชาวมียนมา ส่วนที่สุดท้ายคือ การอธิบายภูมิเศรษฐศาสตร์ต่อเมียนมาในยุคปัจจุบันโดยจะพบว่าเมียนมากำลังถูกรอบงำหรือ ‘พิชิต’ ผ่านนโยบายภูมิเศรษฐศาสตร์ของจีนภายใต้ ‘โครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง’ (belt and road initiative หรือ BRI) ที่จีนเข้ามามีอิทธิพลต่อภูมิรัฐศาสตร์ การสรรหาทรัพยากร เศรษฐกิจและความมั่นคงต่อเมียนมาในปัจจุบัน

คำสำคัญ: สงคราม, ลัทธิอาณานิคมใหม่, ภูมิเศรษฐศาสตร์, นโยบายต่างประเทศ

The transition of conquest from 'war' to 'geo-economics'towards Myanmar in the colonial era and present

Nattakorn Klaisubin²

Abstract

The purposes of this academic research are to investigate (1) the occupation of the Superpowers during the 'Colonial era' through the method of 'war' and the 'present era' through the method of 'geo-economics' towards Burma or Myanmar, and (2) the foreign policy operations of Burma or Myanmar since independence until the present that have been carried out under the military government or Tatmadaw. The first part of this academic research is a description and analysis of the First Anglo-Burmese War. The main causes of this war are

² Student of Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University email: nattaikorn.k@ku.th

the clash between the European nation-state and the mandala political state, the outcome of which was the defeat of Burma, which would determine the direction of Burma's foreign policy after independence. The second part explains that foreign policy will consist of two phases. The first stage is the implementation of the policy of isolationism. and the second stage is independent, active, and non-aligned foreign policy. The origins of the policies stem from the effects of British rule and the habits of the Myanmar people. The final part explains Myanmar's geoeconomics today and reveals that Myanmar is being dominated or 'conquered' by China's geoeconomic policies under the 'Belt and Road Initiative' (BRI), in which China has influenced geopolitics, recruiting resources, economy, and security towards Myanmar at present.

Keywords: war, neocolonialism, geoeconomics, foreign policy.

บทนำ

‘สงคราม’ (war) คือเครื่องมือการพิชิตอาณาบริเวณต่าง ๆ ของชาติมหาอำนาจในยุโรป ในช่วงการล่าอาณานิคม (colonization)³ วิธีการ

³ Nancy Shoemaker (2015) ได้อธิบายถึงประเภทของการล่าอาณานิคม (colonization) ที่ประกอบด้วย (1) Settler Colonialism คือการที่ผู้ตั้งถิ่นฐานใหม่จำนวนมากเข้าไปอ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดินแห่งใหม่จนกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ในอาณานิคมแห่งใหม่ (2) Extractive Colonialism คือการเข้าไปครอบครองดินแดนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการวัตถุดิบที่พบในดินแดนแห่งนั้น โดยผู้ที่เข้าไปล่าอาณานิคมจะเข้าไปกระทำการบีบบังคับ ทำลายหรือผลัดไสขณพื้นเมืองเดิมเพื่อให้ตนเข้าทรัพยากร (3) Trade Colonialism คือการล่าอาณานิคมที่เน้นไปที่การสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าภายใต้ระบบทุนนิยมซึ่งจะมีอาณานิคมชายขอบ (colonial periphery) ทำหน้าที่ป้อนวัตถุดิบและนำไปผลิตเป็นสินค้า นอกจากนี้การล่าอาณานิคมในลักษณะนี้จะเน้นร่วมการบีบบังคับทางการค้า (4) Transport Colonialism เป็นการล่าอาณานิคมโดยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการล่าอาณานิคมแต่มุ่งไปที่การขนส่งเป็นหลัก ประกอบอาณานิคมที่ยึดครองทางด้านการขนส่งจะทำหน้าที่ในการป้องกันเส้นทางการค้าและอำนวยความสะดวกทางการค้า อาทิ คลองปานามา (Panama Canal) (5) Imperial Power Colonialism มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายผลประโยชน์ของเจ้าอาณานิคม ตัวอย่างการล่าอาณานิคมในลักษณะนี้คือในช่วงการแข่งขันของระหว่างฝรั่งเศสและอังกฤษในอเมริกาเหนือในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และแปซิฟิกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 (6) Not-in-My-Backyard Colonialism คือการที่เจ้าอาณานิคมต้องการพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่าสำหรับการกักขังนักโทษหรือทำการทดลองที่เป็นอันตราย ตัวอย่างเช่น อังกฤษใช้ออสเตรเลียเป็นอาณานิคมเรือนจำ สหรัฐอเมริกาใช้หมู่เกาะ

เกาะมาร์แชลเป็นพื้นที่สำหรับการทดสอบอาวุธปรมาณู และฝรั่งเศสใช้แอลจีเรียและตูวาโมตัส (Tuamotus) (กลุ่มเกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกทางตอนใต้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส) เป็นสถานที่ทดสอบปรมาณู เป็นต้น (7) Legal Colonialism คือการล่าอาณานิคมผ่านการทูตหรือการใช้กำลังเพื่ออ้างสิทธิ์ผ่านกฎหมายที่เหนือกว่าในดินแดนอื่น ๆ เช่น การที่เจ้าอาณานิคมจัดตั้งศาลนอกอาณาเขต (extraterritorial courts) ภายใต้การดูแลของกงสุล (8) Rogue Colonialism คือการที่ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เช่น พลเรือน และบริษัทเอกชนสามารถเข้าไปแย่งชิงดินแดนอื่น ๆ โดยมีรัฐเข้าไปปฏิบัติตามเพื่อปกป้องและอ้างกลุ่มผู้เข้าบุกรุกเป็นส่วนหนึ่งของรัฐตน ตัวอย่างคือ การผนวกเท็กซัส (Texas) ของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1845 และฮาวาย (Hawai'i) ในปี ค.ศ. 1898 (9) Missionary Colonialism คือการที่มิชชันนารีเข้าไปเผยแผ่ความเชื่อซึ่งมีลักษณะคล้ายกับ Rogue Colonialism แต่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างเนื่องมิชชันนารีที่เข้านั้นต้องการเผยแผ่ความเชื่อให้กับคนพื้นเมือง และสุดท้ายคือ (10) Postcolonial Colonialism คือการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจและการเข้าไปพัวพันเหตุการณ์ต่าง ๆ ในรับอื่นของชาติมหาอำนาจ ตลอดจนการที่เจ้าอาณานิคมได้ทิ้งมรดกบางอย่างเอาไว้เช่น ความนิยมกีฬารักบี้ (rugby) ในกลุ่มประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ

นอกจากนี้ คัททียากร ศศิธรามาศ (ม.ป.ป.) ได้แบ่งการล่าอาณานิคมออกเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ ลัทธิล่าอาณานิคมแบบตั้งถิ่นฐาน (Settler Colonialism) ที่เน้นไปที่การตั้งถิ่นฐานของตนในดินแดนแห่งใหม่และ ลักษณะที่สองคือ ลัทธิล่าอาณานิคมแบบแสวงหาผลประโยชน์ (Exploitation Colonialism) คือการที่เจ้าอาณานิคมเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์นี้ทางด้านต่าง ๆ ในดินแดนอื่นเป็นหลัก อ้างอิงจาก Shoemaker, N. (2015). *A Typology of Colonialism*. [website].

เข้าครอบครองอาณานิคมจะถูกใช้ในหลายวิธี เช่น การจัดตั้งเมืองท่าเพื่อการค้าขายและแลกเปลี่ยนของบริษัทข้ามชาติอย่างบริษัทอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ (Dutch East India Company)⁴ และบริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) การข่มขู่หรือการทูตแบบใช้นาวิกานุภาพ (Gunboat diplomacy) การผนวกดินแดน (annexation) ที่ได้การจัดตั้งเมืองท่าทางการค้าต่าง ๆ หรือการยึดครองในรูปแบบกึ่งอาณานิคมภายใต้การบังคับใช้กฎหมายของตนเหนือรัฐอื่นในสถานะที่เรียกว่า ‘สิทธิสภาพนอกอาณาเขต’ (extraterritoriality) ตลอดจน ‘การทำสงคราม’ คือเครื่องมือสุดท้ายเพื่อเข้าครอบครองดินแดนต่าง ๆ ในยุคแรกของการล่าอาณานิคมมีสาเหตุมาจากการเผยแผ่การสมทานในพระเจ้าเป็นเจ้า (god) ของตน การสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (gold) ของอาณาจักร และการสร้างความรุ่งโรจน์ (glory) ของอาณาจักรตนเองเหนืออาณาจักรอื่น ๆ ในยุโรป (Osman, J., & McKnight, A., 2020) และเมื่อ

Retrieved 2023, November 26 from <https://www.historians.org/research-and-publications/perspectives-on-history/october-2015/a-typology-of-colonialism> และ คัททียากร ศศิธรามาศ. (ม.ป.ป.). *ลัทธิล่าอาณานิคม*. [website]. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2566 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ลัทธิล่าอาณานิคม>

⁴ บริษัทอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ (Dutch East India Company) มีอีกชื่อในภาษาดัตช์คือ Verenigde Oostindische Compagnie และมีอักษรย่อคือ VOC

เข้าสู่ยุคที่สองของการสร้างระบบอาณานิคมมีสาเหตุเพิ่มเติมจากยุคแรกคือการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นด้วยการแสวงหาวัตถุดิบทางเศรษฐกิจ (raw materials) เพื่อนำไปใช้เป็นต้นทุนในการผลิตและการสร้างตลาดเชลย (captive market) เพื่อผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจโดยการใช้อาณานิคมเป็นฐานการผลิตและการบริโภคจากการผลิตสินค้าที่มากและการแสวงหากำไรที่มากเกินไปของยุโรป สาเหตุถัดมาคือ การทวีคูณของการสร้างความรุ่งโรจน์ของรัฐต่าง ๆ ในยุโรปผ่านการพิชิตดินแดนต่าง ๆ (world101, Ed., 2023) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ชาตินิยมอำนาจในยุโรปใช้สงครามเป็นสะพานเพื่อบรรลุต่อความประสงค์ของตน ตัวอย่าง ความประสงค์หรือผลประโยชน์แห่งชาติที่เห็นได้ชัดเจนคือการปกป้องการค้าเสรีฝิ่น ด้วยความประสงค์นี้เอง ชาตินิยมอำนาจในยุโรปอย่าง ‘อังกฤษ’ จึงเลือกที่จะเลือกใช้การทำสงครามฝิ่น (Opium War) กับราชวงศ์ชิงที่เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1839 และจบลงในปี ค.ศ. 1842 ผลที่ได้คืออังกฤษสามารถปกป้องการค้าเสรีฝิ่นได้สำเร็จ พร้อมกันนี้สิ่งมีมาควบคู่กันคือการใช้ ‘รัฐศิลป์’ (statecraft)⁵ จากสนธิสัญญาหนานกิง (Treaty of

⁵ รัฐศิลป์ (statecraft) คือการดำเนินการของรัฐที่กว้างการดำเนินการทางการทูตซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์โดยมีเป้าหมาย แนวทางและวิธีการเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของภาครัฐโดยมีวิธีการเช่น การทูตและการทำสงคราม เป็นต้น กล่าวคือ ทักษะในการดำเนินกิจการของรัฐในการจัดการภายในรัฐและนอก รัฐ อ้างอิงจาก Kaplan, M. A. (1952). An Introduction to the Strategy of Statecraft.

Nanjing) ผ่านการเจรจาต่อรองทางการทูตเพื่อครอบครองดินแดน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้ ‘สงคราม’ และ ‘รัฐศิลป์’ เป็นไปเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของชาติมหาอำนาจในยุคที่สองของการล่าอาณานิคม การใช้เครื่องมือทั้งสองเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของรัฐมหาอำนาจไม่ได้จบลงแต่เพียงในแผ่นดินจีนหากแต่ยังพบปรากฏการณ์ดังกล่าวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ พม่า⁶ ภายใต้ ‘ราชวงศ์คองบอง’ (หรืออีกชื่อคือ ‘ราชวงศ์อลองพญา’) ที่เริ่มเผชิญกับเครื่องมือทั้งสองครั้งแรกในปี ค.ศ. 1824 และผลที่ได้คือการเข้าครอบครองดินแดนพม่าและสนธิสัญญาอานตะโบ (Treaty of Yandabo) ทั้งนี้ อังกฤษสามารถผนวกดินแดนพม่าได้

World Politics, 4(4), 548. <https://doi.org/10.2307/2008966>, Herrera, J. H. (2009). ON PEACE: PEACE AS A MEANS OF STATECRAFT. Strategic Studies Institute, US Army War College. <http://www.jstor.org/stable/resrep11571> และ Britannica Dictionary. (n.d.). Statecraft Definition & Meaning. [website]. Retrieved 2023, November 28 from <https://www.britannica.com/dictionary/statecraft>

⁶ สำหรับการเขียนคำว่า ‘พม่า’ และ ‘เมียนมา’ ผู้เขียนจะเลือกใช้คำว่า ‘พม่า’ กับการอธิบายและการวิเคราะห์ในช่วงสมัยการปกครองภายใต้ระบอบกษัตริย์จนถึงสงครามเย็น และคำว่า ‘เมียนมา’ จะถูกนำมาใช้เมื่อเข้าสู่ช่วงการอธิบายและวิเคราะห์หลังสงครามเย็นสิ้นสุด

อย่างสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1885 จากสงครามอังกฤษกับพม่าครั้งที่สาม (Third Anglo-Burmese War)

พร้อมกันนี้เอง การใช้ ‘สงคราม’ และ ‘รัฐศิลป์’ เหนือดินแดนพม่าของอังกฤษได้สร้างผลกระทบต่อการค้าในนโยบายในเวลาถัดมาของ ‘พม่า’ ทั้งนี้หลังได้รับเอกราชจากอังกฤษพบว่าพม่าได้กลายเป็นประเทศที่ได้รับสมญานามว่า ‘ฤๅษีแห่งเอเชีย’ เนื่องจากภายใต้การดำเนินการของระบอบทหารที่นำโดยนายพลเนวิน (Ne Win) ได้เลือกดำเนินนโยบายสังคมนิยมในการบริหารกิจการภายในรัฐและนโยบายการโดดเดี่ยวจากสังคมโลก (ศิลปวัฒนธรรม, บก., 2566) ทั้งนี้ นักวิชาการอย่าง *กุลลดา เกษบุยุช มีดี* ได้อรรถาธิบายถึงสาเหตุของการดำเนินนโยบายทั้งสองเนื่องจาก ความเกลียดชังโครงสร้างระบบอาณานิคมและการถูกกดขี่ภายใต้ระบบทุนนิยมโลก เพราะภายใต้ระบบนี้เองได้ผลักดันไล่ไล่ส่งให้ชาวพม่ากลายเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยการผลิต อีกทั้งถูกแรงเสริมด้วยพลังทางเศรษฐกิจที่แพร่กระจายทั่วทุกอาณาบริเวณของที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดี (Irrawady Delta) ตัวอย่างที่สะท้อนความลำเค็ญของชาวพม่าภายใต้ระบบทุนนิยมของอังกฤษในขณะนั้นเช่น ชาวนาพม่าต้องเผชิญกับความเสี่ยสูงของราคาข้าวที่ถูกกำหนดโดยตลาดโลก ระบบสินเชื่อทางการเงินจากโรงสีหรือชาวต่างชาติ อาทิ ชาวจีน ซึ่งชาวนาพม่าต้องใช้ที่ดินทำกินของตนเป็นหลักประกัน และการไร้พ่อค้าคนกลาง (middle man) ที่เป็นชาวพม่า จากปัญหาดังกล่าวทำให้สภาพชีวิตของชาวนาพม่าในขณะนั้นคือการล้มละลายต้องเช่าที่ดินตนทำกิน การใช้จ่ายที่เกินตัวและการไร้ความสามารถในการชำระหนี้ ตลอดจนการแข่งขันทำมาหากินกับชาว

อินเดียจากการที่เจ้าอาณานิคมอย่างอังกฤษนำเข้าแรงงานชาวอินเดียมายังพม่า (กุลลดา เกษบุญชู-มีต, 2549: 102-104) ฉะนั้น จากข้อเสนอของกุลลดาจะพบว่า หนึ่งใน การนำพม่าเข้าสู่ระบบทุนนิยมโลกอย่างรวดเร็วและไม่มี ความพร้อมที่มากพอทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือชาวพม่า สอง ภายใต้อำนาจระบบทุนนิยมโลกที่ยาวนานของพม่าได้นำไปสู่ความรับรู้ (perception) ที่อคติต่อเจ้าอาณานิคมซึ่งจะกลายเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทาง รัฐศิลป์ของพม่าหลังได้รับอธิปไตย

ในแง่การดำเนินนโยบายต่างประเทศหลังได้รับเอกราช พม่าหรือ เมียนมาได้ดำเนินนโยบายในลักษณะนโยบายการโดดเดี่ยว (isolationism) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 จนถึงปี ค.ศ. 2010 (Shang, Po P., 2022: 96) นอกจากการอธิบายของกุลลดา เกษบุญชู มีต แล้ว นักวิชาการอย่าง Po P. Shang ได้บรรยายอธิบายเพิ่มเติมถึงที่มาของนโยบายต่างประเทศไว้ใน งานวิจัยที่ ชื่อ ‘Myanmar’s Foreign Policy: Shifting Legitimacy, Shifting Strategic Culture’ เผยแพร่ผ่านวารสาร *Journal of Current Southeast Asian Affairs* ในปี ค.ศ. 2022 ถึงที่มาของการดำเนินนโยบาย ดังกล่าวมาจากเหตุผลสามประการได้แก่ (1) เมียนมาไม่ยอมให้ต่างชาติเข้ามาแทรกแซง (2) เมียนมาดำเนินตามแนวทางการพึ่งพาตนเองอยู่เสมอ และ (3) ธรรมชาติของเมียนมา คือการเป็นอิสระ ซึ่งเหตุผลทั้งสามได้ถูก วิวัฒน์เพิ่มเติมการดำเนินนโยบายต่างประเทศของเมียนมาที่ว่าด้วยการ ‘independent, active and non-aligned foreign policy’ (‘อิสระ แข็ง รุกและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด’ (แปลเป็นภาษาไทยในมุมมองของผู้เขียน)) (2022: 97)

ปัจจุบัน ตัวแสดงที่เริ่มมีบทบาทมากขึ้นคือ ‘จีน’ ภายใต้การทำรัฐประหารในเมียนมาในปี ค.ศ. 2021 ทางรัฐบาลปักกิ่งได้เริ่มให้ความสำคัญกับรัฐบาลตะมะดอ (Tatmadaw (ในภาษาพม่าคำว่า ตะมะดอ แปลว่า กองทัพพม่า)) (Tower, J., 2023) ตัวอย่างการแสดงจุดยืนของรัฐบาลปักกิ่งต่อรัฐบาลตะมะดอจากรายงานของ *The Diplomat* พาดหัวความว่า ‘China Pledges Support for Myanmar’s Junta, ‘No Matter How the Situation Changes’ ที่เขียนโดย Sebastian Strangio โดยมีใจความว่า รัฐบาลปักกิ่งให้คำมั่นสนับสนุนรัฐบาลทหารของเมียนมาไม่ว่าสถานการณ์จะเปลี่ยนไปอย่างไร การให้ความสำคัญกับเมียนมาในฐานะ ‘neighborly diplomacy’ หรือ ‘neighbourhood diplomacy’ และต้องการกระชับการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (deepen exchanges and cooperation) (Strangio, S., 2022)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า มหาอำนาจใหม่อย่างจีนได้ริเริ่มการดำเนินการทางเศรษฐกิจหรือ ‘ภูมิเศรษฐศาสตร์’ ต่อรัฐบาลตะมะดอ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้สงครามเป็นเครื่องได้ถูกลดบทบาทลงเนื่องจากต้นทุนที่สูงขึ้นของสงคราม แต่สิ่งที่งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาคือ การศึกษาการข้ายึดครองของชาติมหาอำนาจในช่วงยุคล่าอาณานิคมและปัจจุบันต่อพม่าหรือเมียนมาที่จะมีผลต่อการศึกษากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของพม่าหรือเมียนมา ตั้งแต่ได้รับเอกราชจนถึงปัจจุบันภายใต้การดำเนินการของรัฐบาลตะมะดอ ในการจัดวางตัวในประชาคมโลก โดยจะมีหัวข้อดังนี้ 1. สงครามกับรัฐศิลป์ต่อเมียนมาในยุคล่าอาณานิคม เพื่อให้เข้าใจถึงวิธีการที่มหาอำนาจเข้าพิชิตดินแดนพม่าแบบดั้งเดิมของเจ้าอาณานิคม 2. การดำเนินนโยบาย

ต่างประเทศของเมียนมาหลังรัฐประหารปี ค.ศ. 1962 จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจถึงการระบุดัตนของเมียนมาต่อสังคมโลกตั้งแต่ช่วงสงครามเย็นจนถึงปัจจุบันในประชาคมโลก 3. ภูมิเศรษฐศาสตร์ต่อรัฐศิลป์ของเมียนมาในยุคปัจจุบันเพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนผ่านวิธีการพิชิตของชาติมหาอำนาจในปัจจุบันภายใต้การอธิบายตามลัทธิอาณานิคมใหม่ (Neocolonialism) ที่จะนำไปสู่ และ 4. บทสรุปของการเข้าใจการดำเนินรัฐศิลป์ของเมียนมาในปัจจุบัน

1. สงครามกับพม่าในยุคล่าอาณานิคม

หัวข้อนี้ผู้เขียนจะเริ่มจากการอธิบายวิธีการแบบดั้งเดิมในการเข้าพิชิตดินแดนพม่าในยุคล่าอาณานิคมคือ การใช้วิธีการทางสงครามของชาติมหาอำนาจอย่างอังกฤษต่อพม่าโดยส่วนแรกผู้เขียนจะอธิบายตั้งแต่สาเหตุ การปฏิบัติและผลลัพธ์ของสงคราม และส่วนที่สองจะเป็นการวิเคราะห์ลำดับการเปลี่ยนผ่านของสถานะการณ์ โดยผู้เขียนจะแบ่งหัวข้อออกเป็น 2 หัวข้อย่อยได้แก่ 1.1 สาเหตุอันชอบธรรมในการก่อเหตุ การประพตติตกลางภาวะสงคราม และผลลัพธ์ของสงคราม และ 1.2 การวิเคราะห์ สถานการณ์ของสงคราม ดังนี้

1.1 สาเหตุอันชอบธรรมในการก่อเหตุ การประพตติกลางภาวะสงคราม และผลลัพธ์ของสงคราม

ในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงสงครามที่ประกอบด้วย สาเหตุอันชอบธรรมในการก่อเหตุ (jus ad bellum) การประพตติตท่ามกลางภาวะสงคราม (jus in bello) ของสงครามของสงครามระหว่างอังกฤษกับพม่า

(โดยการวิเคราะห์จะอยู่ในหัวข้อย่อถัดไป) และส่วนสุดท้ายการที่ผู้เขียนนำเสนอคือ ผลลัพธ์ของสงครามจะเน้นไปที่การอธิบายถึงสนธิสัญญาที่เกิดขึ้นหลังการสิ้นสุดลงของสงคราม ผ่านเอกสาร 2 ฉบับคือ พงศาวดารฝั่งไทยจากเอกสารพงศาวดารพม่า เล่มที่ 5 พ.ศ. 2456 ฉบับกรมหมื่นนราธิป ⁷ และหนังสือเรื่อง A History of Burma⁸ ประกอบกับอาศัย

⁷ สำหรับ พงศาวดารพม่า เล่มที่ 5 พ.ศ. 2456 ฉบับกรมหมื่นนราธิป ฯ เหตุที่ผู้เขียนเลือกมานำเสนอในการวิเคราะห์ในครั้งนี้เพื่อที่ต้องการลดความอคติของสงครามระหว่างอังกฤษกับพม่าในมุมมองของพม่า ประการที่สองเนื่องจากการจัดทำพงศาวดารฉบับของกรมหมื่นนราธิป ฯ มีที่มาจากของข้อมูลจากทางฝั่งพม่าและฝั่งอังกฤษผสมกันจึงทำให้ทราบข้อมูลของฝั่งสองฝ่ายพร้อมกัน และประการสุดท้ายคือเนื้อหาและรายละเอียดของพงศาวดารฉบับของกรมหมื่นนราธิป ฯ มีเนื้อหาที่ครอบคลุมและตลอดระยะเวลาที่สงครามระหว่างอังกฤษและพม่าเกิดขึ้น ซึ่งตรงกันข้ามกับ ‘มหาราชวงศ์พงษาวดารพม่า’ ที่เนื้อหาของพงศาวดารจะจบลงในช่วงปี จ.ศ. 1159 หรือ ค.ศ. 1797 เท่านั้น ซึ่งมีเนื้อหาไม่ครอบคลุมตามระยะเวลาที่ผู้เขียนต้องการศึกษา

⁸ สำหรับ หนังสือเรื่อง A History of Burma ของหม่องทินอ่อง ผู้เขียนจะเลือกใช้ในการนำเสนอข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับพม่าก่อนการเกิดสงครามและความสัมพันธ์หลังสงครามสิ้นสุดเพื่อที่ต้องการนำเสนอฉากทัศน์ของมุมมองชาวพม่าต่อผลที่ได้จากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น พร้อมกันนั้นเอง งานของหม่องทินอ่องยังได้ช่วยให้เห็นถึงอารมณ์และความรู้สึกของชาวพม่าหลังการพ่ายแพ้สงครามได้อย่างลึกซึ้งซึ่ง

ข้อมูลจากจดหมายของฝั่งอังกฤษ ตลอดจนงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ สงครามในครั้งนี้นักวิชาการในประเทศไทย อาทิ สุเนตร ชุตินธรานนท์

‘สงคราม คือ นรก’ (war is hell) เป็นสิ่งที่บังคับให้มนุษย์ต้องไป รบ (Walzer, M. 1977: 28) ตามการอธิบายของ J. Toby Reiner ในงาน ที่ชื่อ *New Direction in just-war theory* ได้กล่าวถึงหลักการทฤษฎี สงครามที่เป็นธรรมเนียมดั้งเดิม (traditional just war theory) ในการทำ สงครามต้องอาศัย ‘jus ad bellum’ และ ‘jus in bello’ เพื่อสร้าง ความชอบธรรมอย่างสมเหตุสมผล และมีความเป็นไปได้สูงที่จะชนะ สงคราม ตลอดจนการประกาศสงครามต่อสาธารณชนจะเกิดขึ้นโดย หน่วยงานผู้มีอำนาจ แต่อย่างไรก็ตามการเลือกใช้สงครามจะต้องเป็น ทางเลือกสุดท้าย สำหรับความแตกต่างคือ ‘jus ad bellum’ จะอยู่ภายใต้ ความรับผิดชอบของผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางทหาร (Reiner, J. Toby, 2023: 5-6) และสำหรับ Michael Walzer ได้อธิบาย ‘jus ad bellum’ สาเหตุอันชอบธรรมในการก่อสงครามโดยสาเหตุส่วนมากจะอ้าง เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการมีอยู่ของระบอบการปกครองที่ไม่เป็นธรรมและมี โอกาสสูงที่ระบอบดังกล่าวจะสร้างสงครามขึ้น (แต่ในปัจจุบันการทำ สงครามจึงเป็นไปได้ในลักษณะการโจมตีเพิงป้องกันไม่ใช่การเปลี่ยนแปลง

จะทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงต้นตอและที่มาของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของพม่า หลังได้รับเอกราชเป็นอย่างดี

สมดุลาอำนาจ) (1977: 8) สำหรับ ‘jus in bello’ เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทหารทุกคนในสงคราม (2023: 5-6) ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสงครามหรือที่เรียกว่า อนุสัญญาสงคราม (war convention) เพื่อควบคุมการทำสงครามเพื่อสร้างความเป็นธรรม (แม้ในความเป็นจริงในสงครามจะไม่มีความเป็นธรรม) (1977: 44) สำหรับกรณีของการเลือกใช้สงครามของอังกฤษต่อพม่าในสงครามพม่ากับอังกฤษครั้งที่หนึ่ง (First Anglo-Burmese War) สาเหตุของสงครามคือ การขยายตัวของจักรวรรดิพม่าตามแนวชายแดนอินเดียจนทำให้เกิดความกังวลในหมู่เจ้าหน้าที่ของบริติชอินเดีย (British India) เกี่ยวกับภัยคุกคามที่กำลังเกิดขึ้นตามแนวชายแดนส่งผลจนนำไปสู่การเกิดสงคราม (Tatum, S. D., 2021: 56)

หากพิจารณาจากหลักการ ‘jus ad bellum’ อย่างละเอียดทั้งฝ่ายอังกฤษและฝ่ายพม่าโดยผู้เขียนจะเริ่มจากฝ่ายพม่าเป็นลำดับแรกและต่อด้วยฝ่ายของอังกฤษ⁹ และตามด้วยการอธิบายถึง ‘jus in bello’ ในเบื้องต้นเมื่อย่อนก่อนการเกิดสงครามระหว่างอังกฤษกับพม่ามันได้เกิด

⁹ สำหรับฝ่ายอังกฤษ จริง ๆ แล้วในขณะนั้นคือ บริษัททางการค้าที่ชื่อ East India Company หรือ EIC ทั้งนี้เมื่อบริษัทได้เข้ามามีบทบาทในอินเดียได้กลายสภาพจากหน่วยงานทางการค้าเป็นหน่วยงานที่ปกครองอินเดียอย่างสมบูรณ์เพราะ ต้องการการปกครองที่เอื้ออำนวยต่อการค้าและกองทัพของตน อ้างอิงจาก กุลลดา เกษบุญชู-มิต. (2549). ทุณนิยมอังกฤษกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 19. *ฟ้าเดียวกัน*, 4(4). 94-109.

สงครามระหว่างราชวงศ์คองบองและอาณาจักรอาระกัน (Kingdom of Arakan) ในปี ค.ศ. 1785 ผลของสงครามคือ ราชวงศ์คองบองสามารถเข้าพิชิตอาณาจักรอาระกัน (ยะไข่ (Rakhine)) ได้สำเร็จ ในชัยชนะของพม่าในครั้งนี้ทำให้ทางราชสำนักพม่าอ้างกรรมสิทธิ์ในการปกครองประเทศราชของอาระกันตั้งแต่วันทกของเมืองจิตตะกอง (Chittagong) ถึงแม่น้ำพรหมบุตร (Brahmaputra) ถึงแม้ทางราชสำนักพม่าจะไม่เคยส่งทหารเข้าไปปกครองประเทศราชดังกล่าวก็ตาม (สุนทร ชูตินธรานนท์ และวิมลย์ พงศ์พนิตานนท์, 2564: 95) ในช่วงที่คองบองปกครองอาระกันตลอดระยะเวลาสี่ทศวรรษ (ค.ศ. 1784 ถึง ค.ศ. 1824) ได้ดำเนินการกดขี่อย่างรุนแรงต่อชาวยะไข่เป็นเหตุให้ชาวยะไข่จำนวนมากอพยพไปยังดินแดนยังเขตจิตตะกอง ในบริติชอินเดียเพื่อขอความคุ้มครองในปี ค.ศ. 1799 (Chan, A., 2005: 398-399) จากการเข้าพิชิตอาระกันได้สำเร็จ ในปี ค.ศ. 1822 ราชวงศ์คองบองภายใต้พระมหากษัตริย์องค์ใหม่ (พระเจ้าจักกายแมง แต่ส่วนใหญ่เอกสารภาษาต่างประเทศและเอกสารฝั่งไทยมักนิยมเรียก กษัตริย์พระองค์นี้ว่า ‘พระเจ้าบาญีตอ’ หรือ ‘บะจี้ตอ’ (Bagyidaw)) ได้ขยายขอบเขตชั้นทสิมาไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือบริเวณแคว้นมณีปุระ และแคว้นอัสสัมเป็นเหตุให้ช่วงเวลาดังกล่าวมีผู้อพยพจากแคว้นดินแดนทั้งสองอพยพไปยังดินแดนของอังกฤษ (ทั้งนี้ผู้อพยพไม่ได้มีเพียงแต่ประชาชน หากแต่มีพระญาติวงศ์ของแคว้นทั้งสองอพยพไปยังดินแดนของอังกฤษ) ตาม *เอกสารพงศาวดารพม่า* เล่มที่ 5 พ.ศ. 2456 ฉบับกรมหมื่นนราธิปฯ ได้บรรยายไว้ว่า

“จึงทรงแต่ให้กองทัพพม่า ใ้หม่หาบัณฑู
ละเป็นแม่ทัพใหญ่ยกไปหนุนช่วยมหาเศวตฉัตร ใน
พ.ศ. 2364 เจ้าผู้ครองเมืองอาซมก้อปาไชยหนีไป
แดนอังกฤษที่พระญาติวงศ์อันเป็นคู่ขันคือ พระเจ้า
บุรันทรสิงค์ นั้นตั้งอยู่แล้ว (กรมหมื่นนราธิป ฯ,
2456: 383) [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน]”

จะเห็นได้ว่า พลเมืองจากแคว้นต่าง ๆ ที่ราชวงศ์คองบองเข้า
รุกรานได้ลี้ภัยไปยังดินแดนของอังกฤษ นั้นเท่ากับว่าแคว้นต่าง ๆ ต้องการ
การคุ้มครองจากทางอังกฤษมากขึ้นเช่น แคว้นยะไข่ แคว้นมณีปุระและ
แคว้นอัสสัม ทั้งนี้ กรมหมื่นนราธิป ฯ ได้บรรยายต่อไปว่า เมื่อเข้าเดือน
กรกฎาคม พ.ศ. 2365 (ค.ศ. 1822) ทางราชสำนักพม่าได้ส่งคณะทูตไปยัง
เมืองโกลกาทาชื่อเดิมคือ กัลกัตตา (Calcutta) ด้วยความว่า

“ลกรกฎาคม พ.ศ. 2365 ทูตพม่าได้ไปสู่
เมืองกัลกัตตาถือศุภะอักษรไปจากแม่ทัพพม่า
เรียกร้องให้อังกฤษส่งตัวพระเจ้าจันทรกันตะ ช้าง
อังกฤษไม่ยอมส่ง พม่าพอใจแต่เพียงแผลงฤทธิ์
ปลายเขตร์แดน แลย้ายยี่หมู่บ้านบางตำบลในแคว้น
แคว้นอังกฤษปกครอง ณเมืองโคลปุระริปลันตาม
ชอบใจแล้วก็ถอยกลับ (อาจจะเป็นโจรในหมู่เมื่อง
นั้นเองปลันซ้ากันเอง อังกฤษหาว่าพม่าปลันก็
เป็นได้) (กรมหมื่นนราธิป ฯ, 2456: 384) [เน้นย้ำ
ข้อความโดยผู้เขียน]”

จากการดำเนินการทางการทูตของราชสำนักพม่าได้รับร้องขอเจ้าเมืองที่ลี้ภัยไปยังดินแดนของอังกฤษนั้นไม่สำเร็จ จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจของแม่ทัพพม่าที่ทำได้แต่เพียงไล่เข้าไปปล้นและทำลายหมู่บ้านในดินแดนของอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตาม กรมหมื่นนราธิป ฯ ได้ให้ความคิดอีกมุมว่า อาจเป็นการปล้นของคนในหมู่บ้านนั้นเอง ถึงกระนั้นก็ตามทางอังกฤษก็ได้อ้างเหตุการณ์การปล้นดังกล่าวเป็นการกระทำของพม่า เหตุการณ์ความพิพาทของพม่ากับอังกฤษเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเข้าเดือนมกราคมปี พ.ศ. 2367 (ค.ศ. 1824) พม่าได้อ้างการเข้าไปช่วยพระเจ้าโจววินท์จันทระ ในการเข้ารุกรานเมืองกะจาร์ (Cachar district) ด้วยความว่า

“รัฐบาลอังกฤษไม่ยอมให้พม่าเข้าไปเกี่ยวข้องกับ
ในเมืองกะจาร์แล้วนั้น ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2366
กองทัพพม่าก็ยกอีกเป็น 2 สาย สาย 1 มาจากเมืองอาก
ซัมแลอีกสาย 1 มาจากเมืองมณีปุระ เข้าไปณเมืองกะ
จาร์ โดยอ้างว่าช่วยพระเจ้าโจววินท์จันทระให้กลับคืน
ครองราชสมบัติ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษเอาเป็นธุระอยู่แล้ว จึง
เกิดต่อยุทธ์กันขึ้นกับกองทัพลัทธิฮังตงอังกฤษข้างพม่า
อปราชัย ... ข้างอังกฤษเห็นว่าทหารพม่ามากกว่าผู้ไม่
ไหวก็ต้องล่าถอยไป กองทัพพม่าออกทะเลงใจคาดว่าเป็น
ต่อ ก็ยกไล่ติดตามไปเยอค่ายอังกฤษที่ริมฝั่งแม่น้ำเซอมา
(กรมหมื่นนราธิป ฯ, 2456: 384) [เน้นย้ำข้อความและตัด
ข้อมูลบางส่วนโดยผู้เขียน]”

การเข้ารุกรานเมืองเมืองกะจารี ได้เกิดการปะทะกันระหว่าง กองทัพอังกฤษและพม่า ผลคือทางพม่าเป็นฝ่ายที่มีความได้เปรียบและทาง อังกฤษเป็นฝ่ายที่ต้องล่าถอย นอกจากนี้ ความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและ พม่ายังปรากฏอยู่ในพื้นที่บริเวณเกาะที่ชื่อ ‘ฉาปุรี’ (Island of Shapuree หรือ Shahpuriah) ทั้งตั้งอยู่ใกล้กับเมืองจิตตะกอง พื้นที่บริเวณดังกล่าว ถูกอ้างกรรมสิทธิ์ทั้งทางพม่าและทางอังกฤษซึ่งทางพม่าได้ตั้งด่านเก็บภาษี เรือจากชาวอังกฤษ (กรมหมื่นนราธิป ฯ, 2456: 385) พร้อมกันนี้เอง นัก วิชาอย่าง *Laurence Kitzan* (จากมหาวิทยาลัยที่ชื่อมหาวิทยาลัยซัสแค ตวัน (University of Saskatchewan) ได้เขียนงานวิจัยที่ชื่อ ‘Lord Amherst and The Declaration of war on Burma, 1824’ ได้อธิบาย ความถึงข้อพิพาททางเขตแดนตรงบริเวณเกาะฉาปุรีในลักษณะเดียวกับ กรมหมื่นนราธิป ฯที่ว่า เกาะดังกล่าวถูกอ้างกรรมสิทธิ์ครอบครองโดยพม่า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อพิพาทชายแดนระหว่างอังกฤษและพม่า ทั้งนี้เอง ปัญหาชายแดนดังกล่าวได้กลายเป็นเรื่องที่ทางฝ่ายอังกฤษมีความกังวลเป็น อย่างมาก (Laurence, K., 1975: 125) โดยจะเห็นได้จากที่จอห์น อัดัม (John Adam) (รักษาการตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ฟอร์ตวิลเลียม (เบงกอล) (Governor of the Presidency of Fort William (Bengal)) ได้ ส่ง จดหมายถึงเจ้าหน้าที่ในตำแหน่ง chairman of the border of directors ความว่า

“สถานการณ์ทางการเมืองของเรา (อังกฤษ) ไม่ได้ให้ผลประโยชน์เพียงพอที่จะชักจูงให้ฉันสร้างปัญหาให้คุณด้วยการเป็นตัวแทนพิเศษใด ๆ เมื่อไม่นานมานี้ หัวหน้าพม่าแห่งชายแดนอาระกันได้ขู่ว่าจะยึดเกาะเล็ก ๆ ชื่อฉาปุรีที่ตั้งอยู่ ไม่เข้าใจว่าเขา (พม่า) จะนำภัยคุกคามนี้ไปปฏิบัติ เว้นแต่จะได้รับคำสั่งจากพระราชอำนาจ ซึ่งทำได้เพียงสมมุติว่าพวกเขาเตรียมพร้อมที่จะทำลายพวกเราโดยสิ้นเชิง ซึ่งไม่มีสถานการณ์อื่นใดที่สมเหตุสมผลที่จะคาดเดาได้ อย่างไรก็ตาม พรหมแดนของพวกเขาได้กระทบกระทั่งเราในหลายประเด็นแล้ว และหากมีเหตุขัดแย้งกันก็จะเป็นที่ปรารถนา¹⁰ (I.

¹⁰ แปลจากข้อความที่ว่า The State of our political situation offers nothing of sufficient interest to induce me to trouble you with any special representation. The Burmese Chief on the Arracan Frontier has recently threatened to seize upon a small Island named Shahpuriah situated. It do not apprehend that he will put this menace into execution unless so instructed by his Court, which can only be in the supposition of their being prepared to break with us altogether, which no other circumstances afford reason to suppose. Their frontier however now

O. R. Home Miscellaneous, 1823 cited in
Laurence, K., 1975: 105) [เน้นย้ำข้อความและ
ตัดข้อมูลบางส่วนโดยผู้เขียน]

จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารระดับสูงในขณะนั้นเริ่มรับรู้ได้ถึงภัยคุกคามของพม่าโดยเฉพาะการถูกข่มขู่จากทางกองทัพพม่าในบริเวณแคว้นอาระกันที่ว่าจะเข้ายึดเกาะฉาปรี แต่ทางอังกฤษในขณะนั้นไม่มั่นใจว่าทางกองทัพพม่าจะทำตามคำขู่หรือไม่ขึ้นอยู่กับราชสำนักคองบอง ภายใต้พระราชอำนาจของพระเจ้าบาญีตอ ทั้งนี้ ฝ่ายอังกฤษได้ประเมินสถานการณ์ว่าฝ่ายพม่าพร้อมที่จะทำสงคราม อีกทั้งจอห์น อดัมยังกล่าวต่อไปว่า เขตแดนของพวกเขา (พม่า) ได้กระทบกระทั่งกับเรา (อังกฤษ) ในหลายจุด และทางอังกฤษเองก็ไม่ได้ต้องการที่จะมีความขัดแย้งกับพม่า แต่อย่างไรก็ตามทางราชสำนักพม่าภายใต้พระเจ้าบาญีตอมีต้องการทำสงครามอย่างเต็มรูปแบบการกับอังกฤษโดยมีพระประสงค์ของพระองค์คือ การเข้าครอบครองมณฑลเบงกอล อีกทั้งพระองค์ทรงเชื่อมั่นอย่างหนักแน่นในแผนการรบของพระองค์ได้วางไว้ จากความว่า

touches ours on many points, and occasions of quarrel, if there is any disposition, will not be wanted.

“พระเจ้าบาญีตอบพญาทรงเชื้อพระ
กำลังของพระองค์ไม่มีหวาดหวั่นที่จะต่อรบกับ
อังกฤษสักน้อย พระองค์ยังมีพระไทยยิ่งขึ้นใน
แผนพระราชาโชบายนี้ ด้วยมหาบัณฑิตผู้ยอดท
เยอหยานกราบทูลส่งเสริม ... ก็กราบถวายบังคบ
ลายกกองทัพสรรพพล 6,000 ออกจากกรุงอังวะใน
เดือนมกราคม พ.ศ. 2366 ไปรักษาเมืองยะช่าย
... มหาบัณฑิตได้รับพระราชโองการให้เดินทัพ
ไปสู่เมืองจัตตะกอง เชื่อใจมาทหมายว่านครแห่ง
มณฑลบังกะหล่า (คือ เบงกอล) ก็คงจะตีได้
สมหมาย ... ตระเตรียมการที่จะทำตามพระ
ราชบรรชาเห็นได้ว่านายพลคงเห็นความ
ยากลำบากมากกว่าที่ปรากฏเมื่อกำลังกราบทูล
พระเจ้าแผ่นดินปางเปี่ยมอยู่ด้วยความหวังนั้น
มาก (กรมหมื่นนราธิป ฯ, 2456: 385) [เน้นย้ำ
ข้อความและตัดข้อมูลบางส่วนโดยผู้เขียน]”

หากมองในมุมมองอังกฤษได้ทำการตอบโต้ฝ่ายพม่าด้วยการ
ประกาศสงครามต่อพม่าเมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2367 (ค.ศ. 1824)
เนื่องจากพม่าได้เข้ามาโจมตีพรมแดนของอังกฤษมาเป็นระยะหนึ่งแล้ว โดย
ที่ผู้นำสูงสุดของข้าหลวงใหญ่พอร์ตวิลเลียม (เบงกอล) คือ ลอร์ดแอม
เฮอร์สท์ (Lord Amherst) (หรืออีกชื่อคือ William Amherst, 1st Earl
Amherst) ได้เล็งเห็นว่าสงครามเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นและพินิจแล้วว่า พม่า
เข้ามารุกล้ำดินแดนของอังกฤษ และอังกฤษไม่มีอะไรเหลือแล้วนอกจาก

ต้องไปต่อกับสงคราม (กับพม่า) เท่านั้น ซึ่งทางอังกฤษได้เสนอการหาทางออกสำหรับข้อพิพาทนี้แล้วแต่ถูกทางราชสำนักพม่าปฏิเสธเนื่องจาก ลอร์ดแอมเฮอร์สท์มองว่า ‘กษัตริย์พม่า’ เหมือนกับกษัตริย์ตะวันออกอื่น ๆ ที่ถือว่าตัวเองเป็นผู้มีอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก (Laurence, K., 1975: 105) จากการพูดคุยกับลูกคนที่สองของลอร์ดแอมเฮอร์สท์ความว่า

“พวกเขา (ชาวพม่า) ทำร้าย
พรมแดนของเรา (อังกฤษ) มาระยะหนึ่งแล้ว
และคุณ (ลูก) ไม่สามารถเข้าใจภาษาอันหยาบ
คายที่พวกเขาใช้ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่พวกเขาติดต่อกับเรา
กษัตริย์ของพวกเขา ก็เหมือนกับกษัตริย์
ตะวันออกอื่น ๆ ถือว่าตัวเองเป็นผู้มีอำนาจที่
ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก และในขณะที่เขาปฏิเสธ
ข้อเสนอทั้งหมดของเราที่จะจัดการเรื่องต่าง ๆ
อย่างเป็นกันเอง และจนตอนนี้ได้ก้าวไปไกลถึง
การบุกรุกดินแดนของเรา เราก็ไม่มีอะไรเหลือ
แล้วนอกจากต้องไป สงครามอย่างจริงจัง¹¹ (I. O.

¹¹ แปลจากข้อความที่ว่า They (the Burmese) have been for some time molesting our frontier, and you cannot conceive the insolent language which they use whenever they hold communication with us. Their Sovereign like all Eastern Kings, consider himself the greatest potentate

L. Amherst Papers, 1824 cited in Laurence,
K., 1975: 125) [เน้นย้ำข้อความและตัดข้อมูล
บางส่วนโดยผู้เขียน”

สำหรับแผนยุทธโบายของอังกฤษคือ การประกาศสงครามในครั้งนี้เป็นการทำสงครามแต่เพียงสมควรเท่านั้น เนื่องจากเข้ายึดกรุงอัมสเตอร์ดัมเป็นเรื่องที่ยากลำบาก สิ่งที่สำคัญที่สุดในการทำสงครามครั้งนี้คือ **รัฐบาลอังกฤษจึงตั้งใจเพียงแต่ขับไล่พม่าไปจากมิตร่ออกไปให้พ้นเมืองอัสสัม เมืองกะจาร์ และเมืองมณีปุระ ไม่รุกรานเกินเขตแดนที่อังกฤษจงเข้าไป** (กรมหมื่นนราธิป ฯ, 2456: 387) [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน] ดังนั้นเหตุที่อังกฤษต้องทำสงครามกับพม่าเพราะ พม่าเป็นเพื่อนบ้านที่ภัยคุกคามและบุกรุกเข้าครอบครองแคว้นอัสสัม แคว้นมณีปุระและเมืองกะจาร์ซึ่งอังกฤษอ้างกรรมสิทธิ์ในการครอบครองดินแดนนั้นไว้ก่อนหน้าแล้ว อีกทั้งพลเมืองในจิตตะกองต้องได้รับผลกระทบจากการหลั่งไหลของชาวยะไข่ที่มารวมตัวกันต่อต้านพม่าในดินแดนของอังกฤษ (2456: 387)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ‘jus ad bellum’ ของฝ่ายพม่าคือ การต้องการขยายเขตแดนเข้าไปยังภูมิภาคตะวันตกเฉียงเหนืออันได้แก่ แคว้น

on earth, and as he has peremptorily rejection all our offer to arrange matter amiably, and has gone so far as to invade our territory, we have nothing left for it but to go to war in earnest.

อาระกัน แคว้นอัสสัม และแคว้นมณีปุระ ตามการมองกระบวนทัศน์อำนาจราชันย์อุษาคเนย์ในโลกการเมืองแบบมณฑล (mandala) ของพม่าและอาณาจักรต่าง ๆ ในอุษาคเนย์ที่มีมาแต่ดั้งเดิมซึ่งความเชื่อในโลกการเมืองแบบมณฑลได้ปรากฏในอรรถาธิบายของนักประวัติศาสตร์ชาวพม่าในงานที่ชื่อ *A History of Burma* ได้ระบุว่า เหตุผลที่ต้องเข้าตีเมืองมณีปุระเนื่องจาก เจ้าเมืองมณีปุระเริ่มหันไปพึ่งพิงอำนาจจากอังกฤษด้วยการไม่ส่งบรรณาการไปถวายราชสำนักคองบองตามประเพณี จึงทำให้พระเจ้าบะญีต้องแสดงพระราชอำนาจต่อมณีปุระก่อนที่อังกฤษจะเข้าแทรกแซง (Maung Htin Aung, 1967: 211) พร้อมกันนี้เองทางราชสำนักพม่าก็อำนาจกรรมสิทธิ์ในการครอบครองอาณาบริเวณที่ทับซ้อนกับอังกฤษโดยทางเจ้าเมืองรามาร์ (the Raja of Ramarce) ได้ส่งจดหมายขูไปยังข้าหลวงอังกฤษความตอนหนึ่งว่า แต่โดยพื้นเพก็เป็นของข้า ขอบขัณฑสีมาของผู้ครองอาระกัน ซึ่งบัดนี้ได้ตกเป็นสมบัติของเจ้าเหนือหัวเรา (กษัตริย์พม่า) ... บริษัทพึงควรส่งมอบเหล่าเมืองขึ้นและทรัพย์สินศฤงคารที่เก็บรวบรวมไว้ให้องค์เหนือหัว (Harvey, G. E., 1967: 239-240 อ้างอิงใน สุเนตร ชุตินธรานนท์ และวิมลย์ พงศ์พนิตานนท์, 2564: 95) [เน้นย้ำข้อความและตัดตอนข้อมูลบางส่วนโดยผู้เขียน] และตามที่ ลอร์ดแอมเฮอร์สท์ได้อธิบายไปแล้วว่า **Their Sovereign like all Eastern Kings, consider himself the greatest potentate on earth** (I. O. L. Amherst Papers, 1824 cited in Laurence, K., 1975: 125) [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน] กล่าวคือ กษัตริย์ของพวกเขา (พม่า) ก็เหมือนกับกษัตริย์ตะวันออกอื่น ๆ ถือว่าตนเองเป็นผู้มีอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

ในโลก ดังนั้น การขยายพระราชอำนาจครั้งนี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้น (หากแต่การขยายพระราชอำนาจในโลกการเมืองแบบมณฑลได้เข้าปะทะกับการขยายอำนาจแบบตะวันตกจึงก่อให้เกิดความตึงเครียดที่เริ่มสะสมเป็นเวลานานระหว่างกัน) เพื่อให้กษัตริย์พม่าเข้าใจถึงความจำเป็นพระมหากษัตริย์ราชตามความเชื่อ กษัตริย์พม่าจำเป็นต้องมีพระราชอำนาจยิ่งใหญ่ผ่านการครอบครองแคว้นทั้งสาม แต่สิ่งที่พระองค์ต้องเผชิญคือการสร้างพระราชอำนาจที่มั่นคงเหนือภูมิภาคดังกล่าว ดังนั้น พม่าจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำสงครามกับอังกฤษเนื่องจาก อังกฤษได้อำงกรมสิทธิในการครอบครองดินแดนที่ซ้อนทับกันกับพม่า อีกทั้งยังให้การสนับสนุนและคุ้มครองกบฏจากทั้งสามแคว้นในดินแดนของอังกฤษ

สำหรับ ‘*jus ad bellum*’ ของฝ่ายอังกฤษคือ ความหวาดกลัวภัยคุกคามของพม่าที่มีต่อชายแดนของตนที่ติดกับบริติชอินเดียนเป็นระยะเวลานาน (ซึ่งทางฝั่งอังกฤษก็เป็นอำงกรมสิทธิเหนือเขตแดนที่ทับซ้อนกับราชสำนักพม่าด้วยเช่นเดียวกัน) และพม่าพร้อมที่จะรบกันอย่างแตกหักซึ่งสังเกตได้จากความเห็นของ John Adam ผู้รักษาการตำแหน่งข้าหลวงปกครองเบงกอลว่า **their being prepared to break with us altogether** (I. O. R. Home Miscellaneous, 1823 cited in Laurence, K., 1975: 105) [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน] ความหมายคือ พม่าพร้อมที่จะแตกหัก (สงคราม) กับอังกฤษ อีกทั้งผู้ที่มารับตำแหน่งต่อจากจอห์นอดัม คือลอร์ดแอมเฮร์สต์ มองว่า **They (the Burmese) have been for some time molesting our frontier** (I. O. L. Amherst Papers, 1824 cited in Laurence, K., 1975: 125) [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน]

แปลได้ว่าพวกเขา (ชาวพม่า) ทำร้ายชายแดนของเรา (อังกฤษ) มาระยะหนึ่งแล้ว ที่ทำให้ทราบว่า พม่าเป็นภัยคุกคามที่เข้ารุกรานอังกฤษมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว และความต้องการการคุ้มครองและการสนับสนุนจากอังกฤษของแคว้นทั้งสาม ดังนั้นสงครามระหว่างอังกฤษและพม่าครั้งแรกจึงเกิดขึ้น ทั้งนี้ ‘jus ad bellum’ ที่ขัดแย้งกันระหว่างอังกฤษและพม่าจะถูกวิเคราะห์ในหัวข้อย่อยส่วนถัดไป

เมื่อสงครามหลักการที่ตามมาทันทีหลังประกาศสงครามคือ ‘jus in bello’ โดยผู้เขียนจะอธิบายวิธีการทำสงครามผ่านเป้าหมายการทำสงครามของฝ่ายพม่าและฝ่ายอังกฤษ โดยในฝ่ายของพม่านั้นความต้องการสูงสุดตาม ‘jus in bello’ คือ การเข้าครอบครองมณฑลเบงกอลผ่านการโจมตีที่เมืองจิตตะกองตามที่กรมหมื่นนราธิป ฯ อรรถาธิบายความไว้ว่า

“พระองค์ยังมีพระไทยยิ่งขึ้นในแผนพระราชโบายนี้ ด้วยมหาบัณฑิตผู้ยอดตเหยอทยานกราบทูลส่งเสริม เมื่อเดินขบวนทหารในกองทัพของตนที่ฝึกวิญญูต์ ชำนาญถวายเป็นแล้ว ก็กราบถวายบังคมลายกกองทัพสรรพพล 6,000 ออกจากกรุงอังวะในเดือนมกราคม พ.ศ. 2366 ไปรักษาราชการเมืองยะซาย ทหารในกองทัพนี้โดยมากเป็นคนเกณฑ์มาจากมณฑลทิพะเยนฤตะพิน ซึ่งเชื่อว่ากันว่าเปนลูกหมู่ทหารสามัญล่ำสันแข็งแรงอย่างดีที่สุด ในพระราชอาณาจักรพม่า มหาบัณฑิตรับพระราชโองการให้เดิทัพสู่เมืองจิตตะกอง เชื้อ

ใจมาทหมายว่านครแห่งมณฑลบั๊กกะหล่า (คือ เบงกอล) ก็คงจะตีได้สมหมาย (กรมหมื่นนราธิป ๓, 2456: 385) [เน้นย้ำข้อความและตัดข้อมูล บางส่วนโดยผู้เขียน]

ขณะที่ฝ่ายอังกฤษ ‘jus in bello’ คือต้องการที่จะยับยั้งการเข้ามา มีอิทธิพลของพม่าตามบริเวณชายแดนและสิ่งสำคัญที่สุดของสงครามครั้งนี้ในฝ่ายของอังกฤษคือ การทำลายอำนาจของราชสำนักพม่าในแคว้น อาระกัน แคว้นอัสสัมและแคว้นมณีปุระทั้งหมดตามแนวบริเวณชายแดน อังกฤษกับพม่า โดยในช่วงแรกทัพของอังกฤษเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบตามการ อธิบายของกรมหมื่นนราธิป ๓ ที่ว่า

“ทหารกองนี้เดิมของอังกฤษ ตีคนตาชาว ประมาณพลถึง 8,000 แต่ครั้นภายหลังทราบว่ามี มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนที่คาดเดิม ทหารพม่ายก ข้ามแม่น้ำนาฟเดินตรงมาบ้านรามู กองทัพอังกฤษ ที่ตั้งอยู่นั้น กับตันโนคอน รายทหารราบรบ เมืองเบงกอลที่ 40 เป็นแม่ทัพ มีทหารแขกที่ฝึก หัดแล้ว 350 คน กองโปลิศแลพลเกณฑ์พวกยะช่า ยมราอาไศรยบรรจบเข้าด้วยอีก 650 คน พลพม่า ก็ยกเข้าโจมตีทัพอังกฤษแตกพ่ายหนีไปจากค่าย เสียชีวิตทหารมาก ในวันที่ 17 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2367 (กรมหมื่นนราธิป ๓, 2456: 387) [เน้น ย้ำข้อความโดยผู้เขียน]

แม้ในช่วงแรกฝ่ายอังกฤษจะเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบเนื่องจากฝ่ายอังกฤษนำกองทัพไว้เพียงชั่วคราวตามพรมแดนเท่านั้น (ซัดตาทัพ) หากแต่สมรรถนะที่อังกฤษสู้รบจริง ๆ คือ เว็จแม่น้ำในแม่น้ำอิระวดี ซึ่งทางอังกฤษมองว่าหากต้องการจะชนะเหนือพม่าต้องทำสงครามผ่านการยึดเมืองย่างกุ้ง โดยทางฝ่ายอังกฤษได้ใช้จำนวนพลทหาร 11,500 คน และเรือรบจำนวน 40 ลำ โดยมีเซอร์อาร์ชิวาลด์ แคมป์เบลล์ (Sir Archibald Campbell) เป็นแม่ทัพใหญ่ ตามรจนาของกรมหมื่นนราธิป ๆ ที่ว่า

“และจะรักษาเมืองจิตตะกองมิให้พม่าเข้ายายีได้อีก โดยตั้งกองทัพซัดตาทัพไว้พรมแดน ตั้วราวีแท้ที่จะกตคอบังคับรัฐบาลพม่าให้ทำตามอังกฤษขึ้นสู้สิ่งนั้น จะทำสงครามอีกาคนหนึ่งต่างหากในเว็จแม่น้ำอิระวดี แต่ต้องตีเอาเมืองย่างกุ้งอันเป็นท่าทะเลที่สำคัญไว้เสียให้อยู่ในเงื้อมมือก่อนการที่จะให้ลุ่มยุทธโนบายนี้ อังกฤษจึงชุมชนนุमतหารณเมืองมตราส แลเมืองกัลกัตตาลงเรือกำปั่นสำหรับบรรทุก 40 ลำ ... ทหารที่ยกมาจาก 2 หัวเมืองใหญ่นั้นรวมเปนจำนวนพล 11,500 คน เยนอราลเซออาซิบบอลด์แคมป์เบลเป็นแม่ทัพใหญ่ กองทัพเรือทั้งขบวนก็แล่นตรงมาท่าเมืองย่างกุ้ง และแบ่งกองร้อยไปยึดเกาะเจฑูบา แลเกาะเนเรสไว้ (กรมหมื่นนราธิป ๆ, 2456: 387-388) [เน้นย้ำข้อความและตัดข้อมูลบางส่วนโดยผู้เขียน]”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทางอังกฤษไม่ได้ต้องการทำสงครามทางบก หากแต่ต้องการทำสงครามทางเรือ อีกทั้งทางการอังกฤษไม่ได้ต้องการรับศึกกองทัพพม่าที่บริเวณเมืองจัตตะกองจากการรณานาของกรมหมื่นนราธิป ๆ ความว่า จะรักษาเมืองจัตตะกองมิให้พม่าเข้ามายึดอีก โดยตั้งกองทัพ **ขัดตาทัพไว้พรหมแดน** [เน้นข้อความโดยผู้เขียน] หากแต่เลือกเปิดสมรภูมิรบใหม่โดยที่ทางพม่าไม่รู้ตัว และสิ่งที่ฝ่ายพม่าทำได้นี้น่าคนออกจากเมืองอย่างกึ่ง ตามความที่อธิบายว่า อยู่ ๆ ก็กรูเข้ามาโดยไม่ทันรู้ตัว สิ่งทีรหฺุ่น (แม่ทัพเรือ) จะทำได้ก็แค่แต่ตอนพลเมืองทั้งสิ้นทิ้งเมืองหนีไปเสียให้พ้น (กรมหมื่นนราธิป ๆ, 2456: 388) [เน้นข้อความโดยผู้เขียน] อนึ่งจากการทำสงครามดังกล่าวได้สิ้นสุดลงด้วยชัยชนะของอังกฤษจนนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญา ทั้งนี้ ในส่วนต่อไปนี้จะเป็นการอธิบายถึงการใ้ ‘รัฐศิลป์’ ของอังกฤษผ่านการเจรจาทางการทูตโดยผู้เขียนเลือกที่จะอธิบายผ่านการใกล้เคียงระหว่างกันก่อนสงคราม (ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนและหลัง) และอธิบายผลลัพธ์ทางการทูตหลังสงครามได้สิ้นสุดลงผ่าน ‘สนธิสัญญารานตะโบ’ (Treaty of Yandabo)

การทูตครั้งสำคัญก่อนการเกิดสงครามครั้งแรกระหว่างอังกฤษกับพม่าได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1795 เซอร์จอห์น ชอร์ (Sir John Shore หรือ John Shore, 1st Baron Teignmouth ซึ่งในขณะดำรงตำแหน่งข้าหลวงพอร์ตวิลเลียม (เบงกอล) ได้แต่งตั้งไมเคิล ซิมส์ (Michael Symes) ไปทำหน้าที่รื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูต ด้วยการนำคณะทูตอังกฤษทั้งคณะเจรจากราชสำนักพม่าภายใต้พระเจ้าปดุงโดยมีสาระสำคัญคือ (1) ให้ทูลกล่าวโน้มน้าวให้พระเจ้าปดุงปิดท่าไม่รับเรือสินค้าจากฝรั่งเศสไม่ให้เข้ามา

ในอังกษประเทศ (2) ลงนามในสนธิสัญญาการค้า และ (3) สร้างความเข้าใจ
ต่อกันเพื่อลดปัญหาพรมแดนระหว่างอังกฤษกับพม่า

สำหรับการเจรจาแม้จะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเพราะ
พม่ายินยอมให้อังกฤษส่งผู้แทนจากบริษัทอินเดียตะวันออกมาประจำที่
เมืองย่างกุ้ง กรณีของฝรั่งเศสในตอนนั้น ไมเคิล ซิมส์ ได้ประเมินแล้วว่า
ราชสำนักคองบองไม่ได้ฝักใฝ่ฝรั่งเศส และเรื่องสุดท้ายคือ กรณีข้อพิพาท
ดินแดน ซึ่งทางพม่าเรียกร้องให้ทางอังกฤษส่งตัวผู้ลี้ภัยชาวยะไข่ที่สร้าง
ความเดือดร้อนให้พม่าซึ่งทางคณะทูตในเวลานั้นได้ตอบตกลงและยินดีที่จะ
ส่งตัวผู้ลี้ภัยทำให้การเจรจาเป็นไปอย่างราบรื่น (Muang Htin Aung, 1967:
202-203) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ปี ค.ศ. 1799 ได้เกิดกบฏยะไข่ใน
แคว้นอาระกันขึ้นจึงนำไปสู่การปะทะกันระหว่างกบฏกับกองทัพพม่าแล้ว
รุกล้ำเข้ามาในเขตแดนที่อังกฤษอ้างกรรมสิทธิ์ จึงนำกองทหารอังกฤษ
ขัดขวางทำให้ทหารอังกฤษเสียชีวิต จากเหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความโกรธ
เคืองกับฝ่ายอังกฤษจึงทำให้อังกฤษไม่ส่งตัวกบฏให้ทางพม่า ทั้งนี้ ข้าหลวง
ใหญ่ในตำแหน่งข้าหลวงฟอร์ตวิลเลียม (เบงกอล) ในตอนนั้นคือ ลอร์ด
เวลส์ลีย์ (Lord Wellesley) ได้มีความความต้องการที่จะครอบครองแคว้น
ยะไข่ แต่อย่างไรก็ตามสงครามในตอนนั้นยังคงไม่เกิดขึ้นเนื่องจากอังกฤษ
ติดพันสงครามในภาคพื้นของทวีปยุโรป (1967: 204)

ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับพม่าเริ่มเลวร้ายมากขึ้นเมื่อเข้าสู่ปี
ค.ศ. 1811 ได้เกิดกบฏครั้งใหญ่เกิดขึ้นอีกครั้งในแคว้นอาระกัน ทั้งนี้ ทาง
อังกฤษได้ส่งคณะทูตที่นำโดยจอห์น แคนนิง (John Canning) ไปเจรจากับ
พม่าถึงสถานการณ์การก่อกบฏในยะไข่ว่า ทางอังกฤษไม่ได้ให้การ

สนับสนุนแต่อย่างใด เมื่อเหตุการณ์การก่อกบฏในยะไข่ได้สงบลง ทางพม่าเรียกร้องให้ส่งหัวหน้ากลุ่มกบฏแต่ทางอังกฤษนั้นไม่สามารถนำตัวหัวหน้ากลุ่มกบฏมามอบตัวให้ทางพม่าได้เป็นเหตุให้พระเจ้าปดุงสั่งขับไล่คณะทูตอังกฤษออกจากพม่าและตัดความสัมพันธ์กับอังกฤษในที่สุด (1967: 206-207) ตั้งนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับพม่าได้สิ้นสุดลงเมื่อเข้าสู่ในช่วงต้นของทศวรรษ 1820 ปัญหาข้อพิพาทดินแดนและปัญหากลุ่มกบฏไม่ได้ถูกแก้ไขตลอดระยะเวลาเกือบทศวรรษ จากการสำรวจของผู้เขียนพบว่า ทางพม่าหันมาคุยกับอังกฤษอีกครั้งผ่านการส่งคณะทูตไปยังเมืองกัลกัตตาในปี ค.ศ. 1822 เพื่อขอตัวพระเจ้าจันทรกันตะแต่ทางอังกฤษนั้นไม่ส่งตัวให้จนไปสู่ความไม่พอใจของทหารพม่า (กรมหมื่นนราธิป ฯ, 2456: 384) และหลังจากนั้นอีกไม่นานสงครามระหว่างอังกฤษกับพม่าก็ได้เกิดขึ้น ส่งผลเป็นที่ประจักษ์คือ อังกฤษเป็นฝ่ายที่ชนะในสงครามครั้งนี้ ทำให้รัฐศิลป์ด้านสงครามกลายเป็นรัฐศิลป์ทางการระหว่างประเทศอีกครั้ง จากการลงนามใน ‘สนธิสัญญารานตะโบ’ ที่ครั้งนี้แตกต่างออกไปการเจรจาครั้งก่อนหน้า

หม่องทินอ่อง (Muang Htin Aung)¹² ได้สรุปเนื้อหาสำคัญของสนธิสัญญารานตะโบไว้ว่า ประการแรก กษัตริย์พม่าต้องยอมมอบ

¹² หม่องทินอ่อง (Muang Htin Aung) คือ ปุชนิยมบุคคลทางด้านประวัติศาสตร์ชาตินิยมคนสำคัญของพม่า โดยที่ท่านคือ ‘อธิการบดี’ ชาวพม่าคนแรกของมหาวิทยาลัยย่างกุ้งและยังเป็นชาวพม่าคนแรกที่ได้รับตำแหน่ง ‘ศาสตราจารย์’

กรรมสิทธิ์ในการปกครอง อาระกัน ตะนาวศรี (Tenasserim) และ อัสสัม (Assam) ประการที่สองคือ พม่าต้องยอมรับว่า มณีปุระ กะจารี และจันท์เตีย (Jaintia) คือเขตแดนของอังกฤษ ประการที่สามคือ พม่าต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่อังกฤษในมูลค่า 1 ล้านปอนด์สเตอร์ลิง (pounds sterling) โดยแบ่งจ่ายเป็นสี่งวดและเมื่อจากงวดที่สองแล้ว อังกฤษจะถอนทัพออกจากกรุงย่างกุ้ง ประการที่สี่คือ พม่าต้องอนุญาตให้มีผู้แทนอังกฤษที่กรุงอังวะและอังกฤษต้องยอมรับผู้แทนพม่าที่เมืองกัลกัตตา และประการสุดท้ายคือ บริษัทอินเดียตะวันออกและกษัตริย์พม่าจะลงนามในสนธิสัญญาทางการค้าเมื่อเวลาอันสมควร (1967: 214) แต่อย่างไรก็ตามราชสำนักพม่าได้มีความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามสนธิสัญญารานตะโบ โดยนักวิชาการอย่าง สุเนตร ชุตินธรานนท์ได้อธิบายถึงที่มาของการหลีกเลี่ยงสนธิสัญญาของพม่าเนื่องจาก ราชสำนักพม่ามีมุมมองที่แตกต่างจากอังกฤษ สาเหตุมาจากชนบการปกครองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มีคตินการทำสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้งกฎหมายมีที่มาจากพระบรมราชโองการของกษัตริย์ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามพระราชประสงค์ ทำให้ถึงแม้จะมีการลงนามแต่พม่าพยายามขัดขืนเพราะ พระราชประสงค์ของพระเจ้าบะอูตต้องการเปลี่ยนพระราชหฤทัย แต่ทางอังกฤษมองว่าสนธิสัญญาเป็นที่ราชสำนักพม่าต้องปฏิบัติตามและเปลี่ยนแปลงไม่ได้ อีกทั้งเมื่อพม่าผลัดแผ่นดินก็พบว่ากษัตริย์องค์ใหม่ของพม่าพยายามที่จะไม่รู้การทำสนธิสัญญาที่เกิดขึ้นในราชกาลก่อนหน้า (สุเนตร ชุตินธรานนท์ และวิ กัลย์ พงศ์พินิตานนท์, 2564: 102-103)

เมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงการเจรจาทางการค้าเกิดขึ้นทันทีทันใดแม้ในเอกสารจะเขียนว่าลงนามในสนธิสัญญาทางการค้าเมื่อเวลาอันสมควรเนื่องจากในเดือนกันยายนปีเดียวกันนั้น (ค.ศ. 1826) จอห์น ครอว์ -เฟิร์ด (John Crawford) ผู้นำคณะทูตเจรจาการค้าระหว่างอังกฤษและพม่าโดยสนธิสัญญาการค้าฉบับนี้มีสาระใจความสำคัญคือ ประการแรกกษัตริย์พม่าต้องอนุญาตให้พ่อค้าวาณิชย์ชาวอังกฤษและบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษและพ่อค้าวาณิชย์ชาวพม่าสามารถค้าขายได้อย่างเสรีต่อกัน ประการที่สอง กษัตริย์พม่าต้องวางอัตราภาษีท่าเรือและเรียกเก็บเรือตามอัตราน้ำหนักเรือ และประการสุดท้ายคือ กษัตริย์พม่าต้องอนุญาตและให้ความช่วยเหลือแก่เรือของอังกฤษในยามฉุกเฉิน และทางอังกฤษจะเสียค่าธรรมเนียมและค่าภาษีอื่น ๆ ให้ (1967: 218) ทั้งนี้ หม่อมทินอ่องได้อธิบายต่อไปว่าการลงนามในสนธิสัญญาการค้าในครั้งนี้ภายใต้การนำของครอว์เฟิร์ดได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่มการรณรงค์หมิ่นประมาทและการใส่ร้ายต่อชาวพม่า¹³ที่จะนำไปสู่สงครามอังกฤษและพม่าครั้งที่สอง (Second Anglo-Burmese War) (1967: 218)

ภายหลังจากที่พระเจ้าบาญิตอได้ยอมจำนนต่ออำนาจของชาติมหาอำนาจตะวันตกจึงนำไปสู่การลงนามในครั้งนี้เป็นเสมือนการชะลอ

¹³ ประโยคที่ว่า “ริเริ่มการรณรงค์หมิ่นประมาทและการใส่ร้ายต่อชาวพม่า” หม่อมทินอ่องได้ใช้ข้อความที่ว่า “Crawford must be given credit as the innovator of the campaign of defamation and calumny against the Burmese.”

การพิชิตอังกะประเทศของประเทศที่เปิดโอกาสให้พม่าได้มีอิสระกว่าทศวรรษ กล่าวคือ พม่าหลังการพ่ายแพ้ในครั้งนี้เป็นเพียงการเริ่มต้นของการเข้าครอบครองพม่าเท่านั้น เนื่องจากในมุมมองของอังกฤษมองว่าพม่าไม่ใช่ใช้การพ่ายแพ้ให้เป็นบทเรียนและนำไปแก้ไขปัญหาแต่ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่ราชสำนักพม่าได้ในการทำสงครามครั้งนี้คือความดี้อริ้นและการปิดกั้นตัวเองจากโลกภายนอกมากยิ่งขึ้น (สุเนตร ชุตินธรานนท์ และวิภัลย์ พงศ์พนิตานนท์, 2564: 107) จึงนำไปสู่สิ่งที่พม่าต้องเจอต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ สงครามอังกฤษและพม่าครั้งที่สองในปี ค.ศ. 1852 ถึงต้นปี ค.ศ. 1853 ผลลัพธ์คือ การผนวกพม่าตอนล่างของแม่น้ำอิระวดีได้สำเร็จ (ซึ่งนับรวมเมืองที่สำคัญคือ เมืองย่างกุ้ง และทำให้พม่าไม่มีทางออกสู่ทะเล) และสงครามครั้งสุดท้ายคือ การสงครามอังกฤษและพม่าครั้งที่สาม (Third Anglo-Burmese War) ในปี ค.ศ. 1885 ผลลัพธ์ในครั้งนี้คือ การล่มสลายของปกครองพม่าภายใต้ราชวงศ์คองบองสู่การการปกครองพม่าภายใต้ระบอบอาณานิคมของอังกฤษอย่างสมบูรณ์

สรุปในส่วนนี้จะเห็นได้ว่า การทำสงครามครั้งแรกระหว่างอังกฤษและพม่าได้เกิดการขัดแย้งของสาเหตุอันชอบธรรมในการก่อเหตุ (jus ad bellum) (ซึ่งจะอธิบายอย่างเป็นรูปธรรมในหัวข้อถัดไป) ซึ่งได้นำไปสู่การทำสงครามระหว่างทั้งของสองรัฐที่ผลลัพธ์คือ การพ่ายแพ้สงครามของฝ่ายพม่าที่ต้องยอมลงนามสนธิสัญญารานตะโบและสนธิสัญญาทางการค้าที่สะท้อนถึง *หนึ่ง* การเข้ามาของระบบการค้าและการทูตของอังกฤษในพม่า และ *สอง* การเสียเขตแดนบริเวณที่ติดกับอังกฤษและดินแดนในส่วนที่จะมีผลต่อการค้าของอังกฤษในอนาคต อาทิ ตะนาวศรี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า

ตอนนี้อังกฤษที่เริ่มต้นเข้ามาผนวกในดินแดนบางส่วนของพม่าและ
ท้ายที่สุดหลังสงครามอังกฤษและพม่าครั้งสุดท้ายสิ้นสุด อังกฤษจึงสามารถ
ผนวกเขตแดนของพม่าทั้งหมดได้อย่างสมบูรณ์ผ่านวิธีการคือ การทำ
สงครามเพื่อเข้าครอบครองพม่า

1.2 การวิเคราะห์สถานการณ์ของสงคราม

ในส่วนของ การวิเคราะห์ผู้เขียนจะนำเสนอโดยแบ่งลำดับการ
เปลี่ยนผ่านของสถานการณ์ของสงครามผู้เขียนจะแบ่งเนื้อหาการวิเคราะห์
ออกเป็น 3 ช่วงเวลาคือ (1) รัฐศิลป์ก่อนเกิดสงคราม (2) สภาวะสงคราม
และ (3) รัฐศิลป์เมื่อสงครามสิ้นสุด โดยมีตัวแสดงคือ อังกฤษที่ในขณะนั้น
คือบริติชอินเดียนภายใต้การบริหารจัดการโดยบริษัทอินเดียตะวันออก และ
พม่าภายใต้การปกครองของราชวงศ์คองบอง

ช่วงแรก คือ รัฐศิลป์ก่อนเกิดสงคราม ในฝ่ายของอังกฤษได้เริ่ม
ดำเนินการทางการทูตคือ ในปี ค.ศ. 1795 ไมเคิล ซิมส์นำคณะทูตรี้อฟื้น
ความสัมพันธ์กับพม่าซึ่งมีภารกิจสำคัญหลักในตอนนั้นคือ การต่อต้าน
อิทธิพลของฝรั่งเศสโดยจะเห็นได้ว่า ซิมส์พยายามในการโน้มน้าวให้กษัตริย์
พม่าไม่รับเรือสินค้าจากฝรั่งเศส นอกจากความพยายามดังกล่าว ซิมส์ได้มุ่ง
ในการลงนามในสนธิสัญญาการค้าและสร้างความเข้าใจต่อกันเพื่อลด
ปัญหาพรมแดนระหว่างอังกฤษกับพม่า แต่การเจรจาการทูตในครั้งนี้ทาง
ราชสำนักพม่าไม่ประสงค์ทำตามทางอังกฤษร้องขอในหลายเรื่องเช่น การ
ห้ามเปิดท่าเรือสินค้าฝรั่งเศสในพม่าและการไม่ยินยอมในสนธิสัญญาทาง
การค้า และสำเรื่องที่พม่าพอจะยินยอมคือ กรณีข้อพิพาทชายแดนระหว่าง
กันเท่านั้นซึ่งการพม่าร้องขอให้ส่งตัวผู้ลี้ภัยชายะไข่มายังมาพม่า เมื่อเข้าปี

ค.ศ. 1799 ปัญหาทศวรรษในแคว้นอาระกันทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารพม่ากับกบฏชาวยะไข่จนกระทบกับพื้นที่ที่อังกฤษอ้างกรรมสิทธิ์ เป็นเหตุให้ทางอังกฤษส่งทหารเข้าระงับยับยั้งสถานการณ์ก่อนที่ภายหลังจะพบว่ามียุทธการอังกฤษเสียชีวิตหลายราย ในการทูตครั้งนี้ทางพม่าร้องขอให้อังกฤษส่งตัวกลุ่มกบฏแต่ด้วยความเสียหายที่เกิดขึ้นต่ออังกฤษจึงไม่เลือกส่งตัวกบฏให้อังกฤษ อย่างไรก็ตามในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ จากการที่ชาวอังกฤษเสียชีวิตทำให้อังกฤษต้องการทำสงครามกับพม่าแต่สงครามไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากเกิดสงครามในทวีปยุโรป และเมื่อเข้าปีค.ศ. 1811 เกิดกบฏครั้งใหญ่ในแคว้นอาระกันขึ้น สำหรับทางอังกฤษไม่ต้องการที่จะมีข้อพิพาทกับพม่าจึงเลือกส่งทูตไปแจ้งต่อพม่าว่า ทางอังกฤษไม่เกี่ยวข้องกับการก่อกบฏในครั้งนี้ สำหรับพม่าเมื่อปราบกบฏได้สำเร็จจึงเลิกร้องขอให้อังกฤษส่งตัวผู้นำของกลุ่มกบฏแต่ทางอังกฤษไม่สามารถนำตัวผู้นำกบฏมาได้ ทางราชสำนักพม่าจึงเลือกตอบโต้ด้วยการยุติความสัมพันธ์กับอังกฤษ

ช่วงที่สอง คือ สภาวะสงคราม (war) ผู้เขียนจะวิเคราะห์ด้วยการหา ‘jus ad bellum’ สาเหตุอันชอบธรรมในการก่อเหตุผ่านการวิเคราะห์ที่ระดับผู้นำ (the man) ระดับรัฐ (the state) และระดับระหว่างรัฐ (war) และ ‘jus in bello’ การปฏิบัติประพฤติดนทามกลางภาวะสงครามของแต่ละฝ่าย โดยจะเริ่มอธิบายจาก ‘jus ad bellum’ และ ‘jus in bello’ ของฝ่ายอังกฤษและฝ่ายพม่าตามลำดับ ดังต่อไปนี้

‘jus ad bellum’ ของฝ่ายของอังกฤษ ในระดับผู้ปกครองของอังกฤษในอินเดียขณะนั้นคือ ลอร์ดแอมเฮอร์สท์ได้เล็งเห็นว่า ประการแรกสงครามเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นและพม่าเป็นฝ่ายเข้ามาบุกรุกที่ดินแดนของ

อังกฤษ และอังกฤษต้องสงครามกับพม่าเท่านั้น และประการที่สองคือ ลอร์ดแอมเฮอร์สท์มองว่ากษัตริย์พม่าเหมือนกับกษัตริย์ตะวันออกอื่น ๆ ที่ถือว่าตนเองเป็นผู้มีอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก **ในระดับรัฐ** ผู้เขียนสามารถแบ่งได้เป็นสองประการ ประการแรกคือ พม่ากลายเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่ออังกฤษ เนื่องจากพม่าได้เข้ารุกรานดินแดนที่อังกฤษมีกรรมสิทธิ์ครอบครองคือ แคว้นมณีปุระ แคว้นอัสสัมและเกาะฉาปุรี และประการที่สองคือ กลุ่มกบฏในอาระกันและเจ้าผู้ปกครองมณีปุระและอัสสัมเริ่มฝักใฝ่อังกฤษและต้องหลุดออกจากอิทธิพลจากพม่าด้วยความต้องการการคุ้มครองและการสนับสนุนจากอังกฤษ **ในระดับระหว่างรัฐ** อังกฤษต้องการเมืองริมฝั่งทางทะเลของพม่าเพื่อทำให้อ่าวเบงกอลมีสภาพเป็นทะเลสาบของอังกฤษ (British lake) (1967: 217) หลังจากที่อังกฤษสามารถปกครองสิงคโปร์และปีนังได้สำเร็จซึ่งการได้เมืองชายฝั่งของพม่าจะสร้างความมั่นคงให้กับเส้นทางการเดินของอังกฤษเพื่อไปขายค้ากับเอเชียตะวันออก และ ‘jus in bello’ ด้วยความหวาดกลัวต่อพม่าทำให้อังกฤษต้องความมั่นคงตามแนวบริเวณชายแดนอังกฤษกับพม่าผ่านการโจมตีที่ ‘เมืองย่างกุ้ง’ โดยมีผู้บัญชาการกองทัพคือ อาร์ชิวาลด์ แคมป์เบลล์ (Sir Archibald Campbell) เพื่อทำลายอำนาจของราชสำนักพม่าในแคว้นอาระกัน แคว้นอัสสัมและแคว้นมณีปุระทั้งหมด

‘jus ad bellum’ ของฝ่ายของพม่าคือ **ในระดับผู้ปกครอง** ของพม่าในขณะนั้นคือ พระเจ้าบะญีต้องการพิชิตมณฑลเบงกอลของอังกฤษ อีกทั้ง พระองค์ทรงพระทัยเชื่อมั่นในกองทัพของพระองค์เป็นอย่างมากในการประสบความสำเร็จในการเข้ายึดเมืองจิตตะกอง **ในระดับรัฐ**

ตามมุมมองของโลกการเมืองแบบมณฑล (mandala) จะพบว่าที่มาของการเข้ารุกรานของพม่ามาจากประการแรกคือ การที่มณีปุระไม่ปฏิบัติตามขนบการเมืองแบบมณฑลจากการที่เจ้าเมืองมณีปุระไม่ส่งบรรณาการไปถวายราชสำนักคองบองตามประเพณี และประการที่สองคือ พม่าต้องการขยายพระราชอำนาจเข้าแคว้นอัสสัมตามขนบการเมืองแบบมณฑลที่กษัตริย์ต้องการสถาปนาตนเองเป็น ‘พระจักรพรรดิราช’ และในระดับระหว่างรัฐคือ พระเจ้าบะญีต้องการขยายพระราชอำนาจของพระองค์ให้ยิ่งใหญ่และเพื่อให้อำนาจของพระองค์มั่นคงและลงหลักปักฐานเหนือภูมิภาคตะวันตกเฉียงเหนือของพม่า สำหรับ ‘jus in bello’ คือ การขยายพระราชอำนาจด้วยการเข้าครอบครองมณฑลเบงกอลผ่านการโจมตีที่ ‘เมืองจิตตะกอง’ โดยมีผู้บัญชาการกองทัพคือ มหาพันธุละ (มหาป็นธุละ) เพื่อทำลายอิทธิพลของอังกฤษในภูมิภาคอ่าวเบงกอล แคว้นอาระกัน แคว้นมณีปุระ และแคว้นอัสสัม

ช่วงสุดท้าย คือ รัฐศิลป์เมื่อสงครามสิ้นสุด ทางผู้เขียนจะอธิบายผ่านการทำสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับพม่าคือ สนธิสัญญารานตะโบและสนธิสัญญาทางการค้า สืบเนื่องจากผลของสงครามพบว่า ‘พม่า’ เป็นฝ่ายแพ้สงครามจึงทำให้เป็นฝ่ายที่ต้องยอมลงนามในสนธิสัญญาทั้งสองและต้องเสียค่าปฏิกรรมสงคราม ในการจัดการรัฐศิลป์ของอังกฤษในครั้งนี้จะพบว่าอังกฤษได้กรรมสิทธิ์ในการปกครอง อาระกัน ตะนาวศรีและอัสสัม อีกทั้งขจัดอิทธิพลของพม่าออกจากมณีปุระ กะจารี และจันท์เตีย นอกจากนี้แล้ว สำหรับสนธิสัญญาทางการค้าจะพบว่าพม่าต้องกำหนดอัตราภาษีที่คงตัวหรือ ‘fixed rate’ และเปิดรับการค้าที่เสรีระหว่างพ่อค้าชาวอังกฤษ

บริษัทอินเดียตะวันออกและพม่า ทั้งนี้ ผู้เขียนได้สรุปข้อมูลที่ได้กล่าวไปในข้างต้นออกเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ลำดับการเปลี่ยนผ่านรัฐศิลป์ก่อนเกิดสงคราม ในสภาวะสงครามและสิ้นสุดสงครามระหว่างอังกฤษและพม่า

สถานการณ์	ตัวแสดง	
	อังกฤษ	พม่า
รัฐศิลป์ก่อนเกิดสงคราม	<p>1) ค.ศ. 1795 ไมเคิล ซิมส์ (Michael Symes) นำคณะทูตเรือพื้นความสัมพันธ์กับพม่าโดยมีสาระสำคัญคือ</p> <p>(1.1) โน้มน้าวให้พม่าไม่รับเรือสินค้าจากฝรั่งเศส</p> <p>(1.2) ลงนามในสนธิสัญญาการค้า</p> <p>(1.3) สร้างความเข้าใจต่อกันเพื่อลดปัญหาพรมแดนระหว่างอังกฤษกับพม่า</p>	<p>1) ค.ศ. 1795 รัชสมัยพระเจ้าบะอู ดอเบี ด้รับความสัมพันธ์กับอังกฤษ ผลของการเจรจา คือ</p> <p>(1.1) ยังคงรับเรือสินค้าจากฝรั่งเศสต่อไป</p> <p>(1.2) ไม่ตอบรับสนธิสัญญาการค้า</p> <p>(1.3) เรียกร้องให้ส่งตัวผู้ลี้ภัยชาวยะไข่ที่สร้างความเดือดร้อนให้พม่า</p>
	<p>2) ค.ศ. 1799 ปัญหาภฏในแคว้นอาระกันเป็นเหตุให้กองทัพพม่ารุกกล้าเข้ามาในเขตแดนที่อังกฤษ ผลลัพธ์คือ</p>	<p>2) ค.ศ. 1799 เกิดภฏในการปกครองของพม่า (หลังพม่าการเข้าพิชิตอาณาจักรอาระกันได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1785) เนื่องจากพม่าใช้</p>

สถานการณ์	ตัวแสดง	
	อังกฤษ	พม่า
	<p>(2.1) ทางการอังกฤษเข้าระงับยับยั้งปัญหาเป็นผลให้ทหารอังกฤษเสียชีวิต</p> <p>(2.2) อังกฤษได้รับความเสียหายจึงไม่ส่งตัวกบฏให้ทางพม่า</p> <p><i>*อังกฤษต้องการทำสงครามแต่ติดปัญหาสงครามในยุโรป</i></p>	<p>มาตรการที่เข้มงวดต่อชาวเยะไซ่ ผลของการปราบกบฏคือ</p> <p>(2.1) เรียกร้องให้อังกฤษส่งตัวกบฏที่หลบหนีอยู่ในดินของอังกฤษ</p>
	<p>3) ค.ศ. 1811 เกิดกบฏครั้งใหญ่ในแคว้นอาระกัน อังกฤษไม่ต้องการมีปัญหากับพม่าเนื่องจากติดสงครามในยุโรปจึงส่งตัว จอห์น แคนนิง (John Canning) แจ้งต่อพม่าว่า ทางอังกฤษไม่ได้ให้การสนับสนุนแต่อย่างใด</p>	<p>3) ค.ศ. 1811 เกิดกบฏครั้งใหญ่ในแคว้น อาระกันทำให้ทางพม่าส่งทหารไปปราบกบฏและเรียกร้องให้ส่งหัวหน้ากลุ่มกบฏที่หลบหนีในดินแดนของอังกฤษ แต่ทางอังกฤษไม่สามารถจับตัวได้ เป็นเหตุให้ทางพม่าไม่พอใจและตัดความสัมพันธ์กับอังกฤษ</p>
สภาวะสงคราม	<p><i>'jus ad bellum'</i> สาเหตุอันชอบธรรมในการก่อเหตุ</p>	
	<p>ในระดับผู้ปกครอง (the man) ลอร์ดแอมเฮอร์สท์ (Lord Amherst) มองว่าสงครามเป็นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นและพม่าเป็นฝ่ายเข้ามารุกล้ำดินแดนของอังกฤษ</p>	<p>ในระดับผู้ปกครอง (the man) พระเจ้าบะญีต้องการพิชิตมณฑลเบงกอลของอังกฤษด้วยพระองค์มีพระทัยเชื่อมั่นในกองทัพของพระองค์</p>

สถานการณ์	ตัวแสดง	
	อังกฤษ	พม่า
และอังกฤษต้องสงครามกับพม่าเท่านั้น		
ในระดับรัฐ (the state) (1) พม่าเป็นภัยคุกคามที่เข้าจู่กราดินแดนที่อังกฤษมีกรรมสิทธิ์ครอบครองคือ แคว้นมณีปุระ แคว้นอัสสัมและเกาะฉาปูลี เป็นต้น และ (2) ความต้องการการคุ้มครองและการสนับสนุนของแคว้นอาระกัน แคว้นมณีปุระและแคว้นอัสสัม	ในระดับรัฐ (the state) ในมุมมองของโลกการเมืองแบบมณฑล (mandala) เนื่องจาก (1) เจ้าเมืองมณีปุไม่ส่งบรรณาการไปถวายราชสำนักคองบองตามประเพณี และ (2) พม่าต้องการขยายพระราชอำนาจเข้าแคว้นอัสสัมเพื่อการเป็น ‘จักรพรรดิราช’	
ในระดับระหว่างรัฐ (war) อังกฤษต้องการเมืองริมฝั่งทางทะเลพม่าเพื่อทำให้อ่าวเบงกอลมีสภาพเป็นทะเลสาบของอังกฤษหลังจากที่ อังกฤษสามารถปกครองสิงคโปร์และป็นังได้สำเร็จ	ในระดับระหว่างรัฐ (war) เพื่อต้องการให้พระราชอำนาจของพระเจ้าบะอูตอมั่นคงและขยายพระราชอำนาจเหนือภูมิภาคตะวันตกเฉียงเหนือของพม่า	
<i>‘jus in bello’ การปฏิบัติประพฤติดนท่อมกลางภาวะสงคราม</i>		
ต้องการความมั่นคงตามแนวบริเวณชายแดนอังกฤษกับพม่าผ่านการโจมตีที่ ‘เมืองย่างกุ้ง’ โดยมีผู้บัญชาการกองทัพคือ	ต้องการเข้าครอบครองมณฑลเบงกอลผ่านการโจมตีที่ ‘เมืองจิตตะกอง’ โดยมีผู้บัญชาการกองทัพคือ มหา	

สถานการณ์	ตัวแสดง	
	อังกฤษ	พม่า
	อาร์ชิวาลด์ แคมป์เบลล์ (Sir Archibald Campbell) เพื่อทลายอำนาจของราชสำนักพม่าในแคว้นอาระกัน แคว้นอัสสัมและแคว้นมณีปุระทั้งหมด	พันธุละ (มหาปัญฑุละ) เพื่อทลายอิทธิพลของอังกฤษในภูมิภาคอ่าวเบงกอล แคว้นอาระกัน แคว้นมณีปุระ และแคว้นอัสสัม
รัฐศึลป์ เมื่อสงครามสิ้นสุด	<p>1) สนธิสัญญารานตะโบ (Treaty of Yandabo) ปี ค.ศ. 1826 (เดือนกุมภาพันธ์)</p> <p>(1.1) พม่าต้องยอมมอบกรรมสิทธิ์ในการปกครอง อาระกัน ตะนาวศรีและอัสสัม</p> <p>(1.2) พม่าต้องยอมรับว่า มณีปุระ กะจาร์ และจันท์เตียเขตแดนของอังกฤษ</p> <p>(1.3) พม่าต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่อังกฤษในมูลค่า 1 ล้านปอนด์สเตอร์ลิง</p> <p>(1.4) มีทูตอังกฤษประจำกรุงอังวะและมีทูตพม่าประจำเมืองกัลกัตตา</p>	1) พม่าแพ้สงครามและลงนามยอมรับข้อตกลงทั้งหมดในสนธิสัญญารานตะโบ

สถานการณ์	ตัวแสดง	
	อังกฤษ	พม่า
	(1.5) บริษัทอินเดียตะวันออก และ พม่า จะ ลงนาม ใน สนธิสัญญาทางการค้าเมื่อเวลาอันสมควร	
	2) สนธิสัญญาทางการค้าระหว่างอังกฤษและพม่าปี ค.ศ. 1826 (เดือนกันยายน) (1) พม่าต้องอนุญาตให้เกิดการค้าเสรีระหว่างอังกฤษบริษัทอินเดียตะวันออกและพม่าสามารถ (2) พม่าต้องวางอัตราภาษีท่าเรือและเรียกเก็บเรือตามอัตราน้ำหนักเรือ (fixed rate) (3) พม่าให้ความช่วยเหลือแก่เรือของอังกฤษในยามฉุกเฉิน และทางอังกฤษจะเสียค่าธรรมเนียมและค่าภาษีอื่น ๆ ให้	2) พม่ายินยอมรับข้อตกลงทั้งหมดในสนธิสัญญาทางการค้าระหว่างอังกฤษและพม่าปี ค.ศ 1826

*หมายเหตุ อังกฤษ ณ ที่นี้คือ บริติชอินเดียภายใต้บริษัทอินเดียตะวันออก และ พม่าในเวลานั้นอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์คองบอง
ที่มา : การรวบรวมข้อมูลจากการสรุปของผู้เขียน

2. การดำเนินนโยบายต่างประเทศของเมียนมาหลังรัฐประหารปี ค.ศ. 1962 จนถึงปัจจุบัน

การที่อังกฤษปกครองพม่าทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจจะได้สร้างปมปัญหาที่จะกลายเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายภายในรัฐและภายนอกรัฐที่แตกต่างจากอังกฤษโดยสิ้นเชิง ซึ่งหัวข้อนี้จะเป็นการอธิบายถึงผลกระทบของการปกครองของอังกฤษที่มีต่อพม่าจากประวัติศาสตร์ทางการเมือง สำหรับการวิเคราะห์ผู้เขียนจะแบ่งการวิเคราะห์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของเมียนมาออกเป็น 2 ระยะ¹⁴ ได้แก่ ระยะแรกคือ นโยบายสังคมนิยมและการโดดเดี่ยวตนเองจากประชาคมโลก และระยะที่สองคือ นโยบายเป็นอิสระ เชิงรุกและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด วัตถุประสงค์การระบุตัวตนของเมียนมาต่อสังคมโลกตั้งแต่อยู่ภายใต้ระบอบทหารในอดีตจนถึง (ภายใต้ระบอบทหาร) ปัจจุบันในประชาคมโลกหลังจาก

อังกฤษชนะในสงครามอังกฤษและพม่า ค.ศ. 1885 เป็นผลให้สามารถผนวกพม่าตอนบนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบริติชราช (British Raj)

¹⁴ จริง ๆ แล้วหากแบ่งช่วงระยะเวลาการดำเนินนโยบายต่างประเทศของพม่าหลังได้รับเอกราชจะประกอบด้วย 3 ช่วงเวลา ช่วงแรกคือ นโยบายการทูตเชิงรุกและมีคุณธรรม (the proactive and virtuous diplomacy) ช่วงที่สองคือ นโยบายสังคมนิยมและการโดดเดี่ยวตนเองจากประชาคมโลก และปัจจุบันคือ นโยบายเป็นอิสระ เชิงรุกและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

โดยมีอังกฤษเป็นผู้ปกครอง (British Rule) ภายใต้การปกครองของอังกฤษนั้นได้สร้างผลกระทบต่อพม่าในหลายประการ จากบทความที่ชื่อ *The Impact of British Colonial Rule on the Urban Hierarchy of Burma* ที่เขียนโดย Yda Saueressig-Schreuder เผยแพร่ผ่านวารสาร Review (Fernand Braudel Center) ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ได้กล่าวถึงผลกระทบของอังกฤษที่มีต่อพม่าคือ สำหรับทางด้านเศรษฐกิจจะพบว่า เมียนมาเป็นฐานการผลิตสินค้าและส่งออกทางด้านการเกษตรที่สำคัญคือ “ข้าว” ในแง่ของการคมนาคมจะพบว่ามี การขยายตัวที่เพิ่มขึ้นของกรุงย่างกุ้งได้วิวัฒนาการเป็นเมืองทางเศรษฐกิจหรือนคราภิวัตน์ (urbanization) ในฐานะของการเป็นเมืองศูนย์กลางการขนส่งและเมืองท่าที่สำคัญ อีกทั้งเกิดการเส้นทางรถไฟเพื่อให้เข้าถึงแหล่งทรัพยากรซึ่งสองด้านเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อตลาดเศรษฐกิจของอังกฤษ (Yda Saueressig-Schreuder, 1986: 275-276) และนักวิชาการชาวไทยอย่าง กุลลดา เกษบุญชู-มิตได้กล่าวถึงผลกระทบของระบบทุนนิยมโลกที่มีอังกฤษเป็นศูนย์กลางไว้ในบทความที่ชื่อ *ทุนนิยมอังกฤษกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 19* จากวารสารฟ้าเดียวกัน ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 ไว้ว่า การเข้ามาของระบบทุนนิยมที่มีอังกฤษเป็นศูนย์กลางได้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับชาวนาเมียนมาเร็วกว่าที่อื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเข้ามาของระบบทุนนิยมนี้ได้เข้าเปลี่ยนให้ทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์กลายเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยการผลิตทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยจะพบว่า พื้นที่ป่ามากมายได้กลายสภาพเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าว และสำหรับแรงงานจะพบว่า การที่เมียนมาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกตลาดของอังกฤษได้นำไปสู่การต่อต้านของกบฏชาวนา

เมียนมา พร้อมกันนี้ ยังพบว่าการที่ชาวเมียนมาได้เป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมที่เร็วเกินไปได้สร้างผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายของการบริหารรัฐในอนาคตของพม่า (กุลลดา เกษบุญชู-มีต. 2549: 102-104) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผลกระทบของการปกครองของอังกฤษต่อเมียนมาได้ทำให้เมียนมาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกตลาดของอังกฤษ โดยการถูกเพื่อประสิทธิภาพให้มีประสิทธิภาพจากการขยายตัวของระบบขนส่งเพื่อให้ขึ้นถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์เพื่อนำเข้าสู่กลไกการผลิต แต่อย่างไรก็ตาม Yda Saueressig-Schreuder ได้ระบุว่า การจัดการระบบอาณานิคมของเจ้าอาณานิคมได้เสริมสร้างประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมให้ได้รับการพัฒนาขึ้นหลังการได้รับการได้รับเอกราช (postcolonial) (1986: 276) ถึงกระนั้นก็ตาม ชาวเมียนมาจำนวนหนึ่งได้ก่อกบฏขึ้นเพื่อต่อต้านการปกครองของอังกฤษ ฉะนั้น หากมองในมุมมองของภววิทยา (ontology)¹⁵ จะพบว่าชาวเมียนมามีปมบาดแผลทางประวัติศาสตร์จาก

¹⁵ ภววิทยา (ontology) คือ การที่รัฐแสวงหาวิธีการต่าง ๆ แสวงหาสถานะระหว่างประเทศมาแก้ปมทางจิตวิทยา ซึ่งมีที่มาจากสิ่งที่ประสบการณ์พบเจออดีตนั้นได้สร้างบาดแผลหรือความเจ็บปวดขึ้นมาในความทรงจำร่วมของสังคม อ้างอิงจาก ศุภมิตร ปีติพัฒน์. (2564). ตามแนวคิด-ต่อทฤษฎี จากงานการต่างประเทศไทยของพระ เจริญวัฒนกุล (ตอนที่ 1). [website] สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2566 จาก <https://www.the101.world/ontological-security-and-peera-charoenvattananukul/>

การถูกปกครองโดยอังกฤษตั้งนั้นเมื่อได้เอกราชแล้วพม่าจึงเลือกดำเนินนโยบายที่เป็นสังคมนิยมเพื่อการปฏิเสธรระบบทุนนิยมและการโดดเดี่ยวตนเองเพื่อการปฏิเสธการเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการผลิตของโลก

เหตุผลที่ได้กล่าวไปข้างต้น ทำให้เมียนมาหลังได้รับเอกราชได้การดำเนินนโยบายต่างประเทศในระยะแรกคือ นโยบายสังคมนิยมและการโดดเดี่ยวตนเองจากประชาคมโลก โดยที่นโยบายดังกล่าวเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1962 หลังจากเหตุการณ์การทำรัฐประหารของนายพลเน วิน (Ne Win) ด้วยกรียติอำนาจจากรัฐบาลอุ นุ (U Nu)¹⁶ ในช่วงการบริหารจัดการรัฐช่วงทศวรรษแรกของเน วิน จากการอธิบายของ Andrea Passeri ในบทความที่ชื่อ ‘A tender gourd among the cactus’: Making sense of Myanmar’s alignment policies through the lens of strategic culture ในวารสารที่ชื่อ The Pacific Review ปีที่ 33 ฉบับที่

¹⁶ การทำรัฐประหารในครั้งนี้ สืบเนื่องมาจากเกิดจากเหตุผล 4 ประการ ประการแรก ความทะเยอทะยานส่วนบุคคล (ของนายพลเน วิน) ประการที่สองการคอร์รัปชันที่เพิ่มสูงขึ้น ประการที่สามคือ การการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางการเมือง (political factionalism) และ ประการสุดท้ายคือ ความวุ่นวายภายในรัฐจนนำไปสู่การเรียกร้องให้สถาบันทางกองทัพทำรัฐประหารในฐานะผู้กอบกู้รัฐและผู้พิทักษ์บูรณภาพแห่งดินแดน อ้างอิงจาก Passeri, A., (2019). ‘A tender gourd among the cactus’. Making sense of Myanmar’s alignment policies through the lens of strategic culture. *The Pacific Review*. 33(6): 944.

6 ไว้ว่า ภายใต้รัฐบาลตะมะตอได้จัดตั้งสภาปฏิวัติ (Revolutionary Council) ที่จะกรุยทางไปสู่ 'วิถีทางของพม่าสู่การเป็นลัทธิสังคมนิยม' (Burmese Way to Socialism) จึงทำให้พม่ามีคุณลักษณะของรัฐสองประการคือการเป็น 'รัฐเสนานูภาพ' (praetorian state)¹⁷ ที่จะนำไปสู่ ปลายเพิ่มความเป็น 'การอภิวัดนให้เป็นพม่า' (Burmanization) (Passeri. A, 2019: 944) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รัฐบาลตะมะตอมุ่งดำเนินนโยบายใน ลักษณะดังกล่าว เนื่องจากค่านึงแล้วว่าการดำเนินการที่เพิ่มความเป็นพม่า ผ่านเสรีปิตยจะทำให้สังคมพม่ามีความเป็นปึกแผ่น แต่อย่างไรก็ตาม ผลเสียของการดำเนินนโยบายคือ การต่อต้านจากชาติพันธุ์อื่นและการ ทำให้เกิดความเป็นอำนาจนิยมในระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ด้วยการดำเนิน ลักษณะของนโยบายภายในลักษณะชาตินิยมและสังคมนิยมทางเศรษฐกิจ

¹⁷ รัฐเสนานูภาพ (praetorian state) ตามการอธิบายของ Eric Nordlinger (1977) ได้จำแนกรัฐเสนานูภาพออกเป็น 3 ระดับ โดยในระดับแรกคือ กองทัพในฐานะผู้จับ ตาส่องสอด (the praetorian moderator) ซึ่งทหารไม่ได้เป็นหัวหน้ารัฐบาลหากแต่ มีอำนาจกดดันรัฐบาลพลเรือน ระดับที่สองคือ กองทัพในฐานะผู้พิทักษ์ (the praetorian guardian) สถาบันกองทัพจะเข้ามาควบคุมอำนาจในช่วงที่ประเทศ ประสบกับปัญหาทางการเมือง และระดับสุดท้าย กองทัพในฐานะผู้ปกครอง (the praetorian ruler) คือการที่สถาบันกองทัพทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารและมี อำนาจในการใช้กฎหมาย อ้างอิงจาก พวงทอง ภาวครพันธ์ุ. (2565). การสร้างรัฐเสนา นูภาพของไทยจากรัฐประหาร 2490 ถึงรัฐประหาร 2557. *วารสารสังคมศาสตร์*. 52(1): 7-35.

ทำให้การกำหนดนโยบายต่างประเทศของพม่าเริ่มพยายามแยกตัวออกจากประชาคมโลกหรือนโยบายการวางตัวเป็นกลางในเวทีระหว่างประเทศ (positive neutralism) ตัวอย่างคือ ในช่วงสงครามเย็นรัฐบาลตะมะตอเลือกที่จะไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับกิจการใดใดในดุลอำนาจ (balance-of-power politics) ที่รุนแรงมากขึ้นในภูมิภาคอินโดจีนจากสงครามเวียดนาม และพม่าได้ถอนตัวออกจากขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement หรือ NAM) ในปี ค.ศ. 1979 อนึ่ง นโยบายดังกล่าวได้ถูกส่งต่อไปอีกเมื่อเข้าสู่ปีที่ 20 หลังการทำรัฐประหารจากคำปราศรัยของรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมที่ชื่อ ‘จอ หทิน’ (Kyaw Htin) ว่า

“การป้องกันประเทศและความมั่นคงเป็นภารกิจที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และจำเป็นของประเทศ การสูญเสียเอกลักษณ์ประจำชาติและจุดยืนในชาติของตนเองเกิดขึ้นหากความเป็นอิสระและอธิปไตยนั้นถูกคุกคามและได้รับอิทธิพลจากภายนอก และยั้งนำมาซึ่งการสูญเสียแก่นแท้ของเอกราชของชาติของประเทศนั้นด้วย อีสรภาพและอำนาจอธิปไตยไม่ได้หมายถึงเพียงอีสรภาพทางการเมืองเท่านั้น แต่ยั้งรวมถึงอีสรภาพทางเศรษฐกิจด้วย สาระสำคัญของความเป็นอิสระที่สมบูรณ์จะบรรลุได้ก็ต่อเมื่อสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระและทำงานเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ

เท่านั้น ประเทศของเราได้ดำเนินการด้วยความ
รอบคอบอย่างยิ่งเพื่อให้สามารถใช้ตามสิทธิ์อย่าง
เต็มที่กับเอกราชและอธิปไตยของชาติ¹⁸ (Than,
T. M. M., 1989: 43 cited in Passeri. A, 2019:
946) [เน้นย้ำข้อความโดยผู้เขียน”

จากคำกล่าวในข้างต้นของจอ ทิน ทำให้เห็นว่า รัฐบาลตะมะ
ดอและสถาบันกองทัพมองว่า การสูญเสียเอกลักษณ์ของชาติและจุดยืนใน
ระดับชาติจะเกิดขึ้นเมื่อความเป็นอิสระและอธิปไตยถูกคุกคามและได้รับ
อิทธิพลจากภายนอกของรัฐ อันจะนำมาซึ่งการสูญเสีย (คุณค่าแท้) เอก

¹⁸ แปลมาจากข้อความที่ว่า National defense and security are an unavoidable and essential task of a national. Loss of national identity and one's own national stand occurs if that independence and sovereignty is threatened and influenced from outside, and it also entails loss of the essence of national independence of that country. Independence and sovereignty do not mean only political independence but also economic independence. The full essence of independence will be achieved only when decisions can be made freely, and work done in the nation's interests. Our nation has conducted itself with great vigilance to be able to enjoy such meaningful national independence and sovereignty.

ราชของชาติ และจวบจนยังมองต่อไปว่าการจะมีเอกราชอย่างสมบูรณ์จะบรรลุได้ก็ต่อเมื่อ (รัฐ) สามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระและทำงานเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติเท่านั้น เมื่อเข้าสู่ช่วงที่สงครามเย็นใกล้สิ้นสุดลงได้เกิดการเลือกตั้งขึ้นในพม่าในปี ค.ศ. 1990 แต่ทางการรัฐบาลตะมะดอไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งจึงทำให้สถานะภาพของพม่าภายใต้รัฐบาลทหารถูกกีดกร่อนและสูญเสียความชอบธรรมในประชาคมโลก เพื่อไม่ให้เสียความชอบธรรมไปมากกว่านี้ รัฐบาลตะมะดอจึงตัดสินใจเข้าประชาคมอาเซียน (ASEAN) ในปี ค.ศ. 1997 เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง รัฐบาลทหารจึงเลือกให้ความสำคัญกับการเป็น ‘ภูมิภาคนิยม’ (regionalism) เพื่อเพื่อส่งเสริมและเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐ อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลตะมะดอจะหันเข้าสู่ประชาคมโลกในหลังสิ้นสุดสงครามเย็น แต่ในความเป็นจริง รัฐบาลยังคงถูกคว่ำบาตรจากทั้งสองฝักฝั่งของมหาสมุทรแอตแลนติกจึงทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพม่าหลังสงครามเย็นจึงหันเหเข้าหาประเทศจีนมากยิ่งขึ้น (Shang, Po P., 2022: 96-97)

ระยะที่สองคือ นโยบายเป็นอิสระ เจริญและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ที่มาของนโยบายเกิดขึ้นจากเกิดการเปลี่ยนผ่านของปทัสถานทางความคิดของสถาบันทหารต่อการจัดวางตนในอำนาจทางการเมืองขึ้นมาใหม่ โดยกองทัพจะกลายเป็นผู้ที่มีบทบาทอำนาจที่เหนือกว่า (hegemonic role) สำหรับการต่างประเทศของพม่าได้เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับประชาคมระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างการระบุตัวตนของพม่าต่อประชาคมระหว่างประเทศในเวลานั้นคือ การออกแผนงานเจ็ดขั้นตอน

สำหรับการสถาปนาประชาธิปไตย (A seven-stage roadmap for the establishment of a ‘disciplined’ democracy) ในปี ค.ศ. 2003 ที่จะนำไปสู่ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่และการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน หลังการปกครองภายใต้รัฐบาลตะมะตอที่นานกว่าสี่ทศวรรษ ตลอดจนการจัดการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2010 (Passeri, A, 2019: 947) หลังจากที่ได้เมียนมาสามารถได้รัฐบาลพลเรือน (ที่นำโดยพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy หรือ NLD)) ได้สำเร็จจากเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2015 ได้เริ่มการมีปฏิสัมพันธ์กับประชาคมโลกมากขึ้นด้วยการรื้อฟื้นนโยบายต่างประเทศในยุคก่อนการทำรัฐประหารอีกครั้ง หรือ การเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศต่าง ๆ ทั้งกับชาติตะวันตกและจีนไปพร้อมกัน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเมียนมากับตะวันตกนำมา รื้อฟื้นความสัมพันธ์อีกครั้ง แต่ในการรับรู้ทั่วไปจะมองเมียนมาจะหันเข้าหาชาติตะวันตกมากขึ้น หากแต่ในความเป็นจริง ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเมียนมากลับมีความใกล้ชิดกับจีนมากขึ้นไปด้วยเช่นเดียวกัน อาทิ การเปิดท่อส่งน้ำมันและก๊าซจีน-เมียนมาในปี ค.ศ. 2017 พร้อมกันนี้ความสัมพันธ์ระหว่างเมียนมาและชาติตะวันเริ่มชะงักลงเมื่อเกิดวิกฤตชาวโรฮิงญา (Rohingya) ที่กระทำโดยกองทัพพม่า (2019: 950) เป็นเหตุให้เมียนมาถูกประณามจากโลกตะวันตกที่นำไปสู่การทำให้นโยบายต่างประเทศของเมียนมากับโลกตะวันตกเริ่มถดถอยอีกครั้ง และในทางตรงกันข้าม ความสัมพันธ์ระหว่างเมียนมากับจีนยิ่งทวีคูณความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น และมีความเป็นไปได้ที่จะกรุยทางให้เมียนมาตกอยู่ใน ‘กับดักหนี้’ (debt trap) แต่ถึงกระนั้นก็ตาม รัฐบาลพลเรือนเมียนมายังคงพยายามรักษาสมดุลความสัมพันธ์

ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน เพื่อไม่ให้จีนเข้ามามีเข้ามามีอิทธิพลมากท่ามกลางการถูกประณามจากสหรัฐอเมริกาและชาติตะวันตก รัฐบาลเมียนมาจึงมุ่งไปสร้างความสัมพันธ์กับ อินเดีย ญี่ปุ่นและรัสเซียเพื่อคานอำนาจกับจีน

สรุปจะเห็นได้ว่า จากการวิเคราะห์ของ Po P. Shang ได้กล่าวถึงเหตุที่ที่มาของนโยบายต่างเมียนมามาจาก (1) การไม่ยอมให้ต่างชาติเข้ามาแทรกแซง (2) ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง และ (3) ธรรมชาติของชาวเมียนมาคือ การเป็นอิสระ ซึ่งทั้งสามเป็นแกนกลางสำคัญของการกำหนดนโยบายต่างประเทศทั้งจากรัฐบาลตะมะตอและรัฐบาลพลเรือน นอกจากนี้ผู้เขียนยังเล็งเห็นว่าที่มาของการดำเนินนโยบายในช่วงหลังการทำรัฐประหารมาจากปมทางจิตวิทยาของรัฐที่เคยตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและการมีปฏิสัมพันธ์กับทุนนิยมโลกที่เร็วเกินไป เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงเมียนมาเริ่มหันมาปฏิสัมพันธ์กับโลกมากยิ่งขึ้นแต่ด้วยปัญหาโรฮิงญาทำให้ความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกชะงักลง และความสัมพันธ์กับจีนเพิ่มมากขึ้นแต่ทางเมียนมาพยายามสร้างความสมดุลกับรัฐบาลปักกิ่งด้วยการเพิ่มความสัมพันธ์กับอินเดีย ญี่ปุ่นและรัสเซียมากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน หากแต่การดำเนินนโยบายต่างประเทศในปัจจุบันได้กลับมาอยู่ภายใต้การจัดการภายใต้รัฐบาลตะมะตออีกครั้งซึ่งนั่นเท่ากับว่า เมียนมาจะเข้าใกล้ชิดกับจีนมากยิ่งขึ้น

3. ภูมิเศรษฐศาสตร์ต่อเมียนมาในยุคปัจจุบัน

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะเริ่มอธิบายจาก ความหมายของลัทธิการค้าอาณานิคมใหม่ (neocolonialism) และภูมิเศรษฐศาสตร์ (geo-economics) การอธิบายถึงการดำเนินนโยบายทางด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ของจีนและ เพื่อนำมาเชื่อมโยงในการอธิบายปรากฏการณ์ของการล่าอาณานิคมสมัยใหม่ในเมียนมาในที่สุดท้ายคือ การดำเนินนโยบายของรัฐบาลตะมะดอชชุดปัจจุบันในแง่ของรัฐศิลป์เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนผ่านวิธีการพิชิตของชาติมหาอำนาจในปัจจุบันที่มีต่อเมียนมา

ลัทธิการค้าอาณานิคมใหม่ (neocolonialism) คือวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของระบบอาณานิคมให้อยู่รอดได้ในโลกยุคปัจจุบันที่ทุกรัฐมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเองซึ่งประเทศที่ตกเป็นเหยื่อทางอ้อมสำหรับการล่าอาณานิคมสมัยใหม่คือรัฐที่เกิดขึ้นใหม่ โดยรูปแบบการครอบงำนั้นจะละเอียดลออมากกว่าการล่าอาณานิคมแบบเก่าผ่านกระบวนการของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การทหารหรือเทคนิคต่าง ๆ (Grydehøj, A. et al., 2021: 4) จากงานการศึกษาที่ชื่อ NEO-COLONIALISM The Last Stage of Imperialism ของ Kwame Nkrumah ในปี ค.ศ. 1965 ได้กล่าวถึงการล่าอาณานิคมใหม่ไว้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนกว่าการล่าอาณานิคมเนื่องจากระบบเศรษฐกิจและนโยบายทางการเมืองของรัฐต่าง ๆ ได้รับความจัดการจากภายนอกผ่านทุนทางการเงินระหว่างประเทศที่ผูกขาด (Nkrumah, K., 1965: 65) พร้อมกันนี้เอง จีนได้กลายเป็นตัวแสดงใหม่จากงานวิจัยของ Dragan Pavličević ที่ชื่อ ‘China Threat’ and ‘China Opportunity’: Politics of Dreams and Fears in China-

Central and Eastern European Relations ปีที่ 27 ฉบับที่ 113 เผยแพร่ผ่านวารสาร *Journal of Contemporary China* เมื่อปี ค.ศ. 2018 ได้กล่าวถึงจีนในแง่มุมมองของลัทธิการค้าอาณานิคมใหม่โดยมีใจความคือ จีนเริ่มมีบทบาทจากการเข้ามาช่วยเหลือทางทวิภาคี (bilateral aid) ในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งมุ่งไปที่การช่วยเหลือทางด้านทุนการศึกษา การเมืองและกิจกรรมต่าง ๆ โดยในปัจจุบันจีนได้ถูกนิยามมากขึ้นว่า ‘เจ้าอาณานิคมในยุคสมัยใหม่’ ‘จักรวรรดินิยมเจ้าหนี้’(creditor imperialism) และ ‘การทูตกับดักหนี้’ (debt trap diplomacy) ซึ่งประเทศที่กำลังเผชิญกับปัญหาดังกล่าวคือ เมียนมา

ในปัจจุบันการค้าอาณานิคมสมัยใหม่ได้ถูกพัฒนาผ่านวิธีการที่เรียกว่า ‘ภูมิเศรษฐศาสตร์’ จากการนิยามความหมายของ ‘WORLD ECONOMIC FORUM’ คือ การประยุกต์ใช้อำนาจทางการเมืองเข้ากับวิธีการทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นไปที่การแข่งขันผ่านเศรษฐกิจด้วยการค้าและการลงทุนแทนที่การพิชิตด้วยวิธีดั้งเดิมคือ ‘สงคราม’ รูปแบบการแทรกแซงของภูมิเศรษฐศาสตร์คือ การคว่ำบาตร การควบคุมการส่งออก และการอุดหนุนทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ภูมิเศรษฐศาสตร์คือ สองเส้นทางที่ไหลมาบรรจบกันระหว่างแนวคิดทางเศรษฐกิจและแนวคิดทางความมั่นคงที่จะเพิ่มแรงกดดันต่อปทัสถานและกฎเกณฑ์ที่กำลังควบคุมเศรษฐกิจโลกมาช้านาน (WORLD ECONOMIC FORUM, 2023) นอกจากนี้งานวิจัยของ Bruna Coelho Jaeger และ Pedro Vinicius Pereira Brites ที่มีชื่อว่า *Geoeconomics in the light of International Political Economy: a theoretical discussion* เผยแพร่ผ่านวารสาร *Brazilian Journal of*

Political Economy ปีที่ 40 ฉบับที่ 4 ได้อธิบายถึง ภูมิเศรษฐศาสตร์ ไว้ว่า คือคำที่อธิบายที่ร่วมสมัยของภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) เนื่องจากสามารถขยายความถึงปรากฏการณ์ทางภูมิรัฐศาสตร์เข้ากับเศรษฐศาสตร์ เนื่องจาก การอธิบายภูมิรัฐศาสตร์คือ การวิเคราะห์การกระจายและการจัดวางอำนาจในระบบระหว่างประเทศ และผลกระทบของอำนาจที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐของการเมืองระหว่างประเทศ แต่สำหรับภูมิเศรษฐศาสตร์คือ การอธิบายการนำยุทธวิธีทางเศรษฐกิจมาใช้ในมาอธิบายการแข่งขันทางภูมิยุทธศาสตร์ระหว่างรัฐ (geostrategic) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อำนาจทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์ (Jaeger, C. B. & Brites, P. V. P., 2020: 24) ถัดมาคือการนิยามความหมายของ Robert D. Blackwell และ Jennifer M. Harris ที่อธิบายไว้ในหนังสือที่ชื่อ *War by Other Means* ถึงความหมายของ ภูมิรัฐศาสตร์ ไว้ว่า คือ เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อพิทักษ์และส่งเสริมไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งรัฐ ตลอดจนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านภูมิรัฐศาสตร์ในเชิงที่เป็นคุณประโยชน์ของรัฐ (Blackwill, R. D. & Harris, M. J., 2016) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ภูมิรัฐศาสตร์ คือ การอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ร่วมสมัยในปัจจุบัน ด้วยการวิเคราะห์ที่อำนาจทางเศรษฐกิจที่มีเป้าหมายเพื่อ อ้ารงและรักษาไว้ถึงผลประโยชน์ของรัฐ ตลอดจนการอธิบายการกระจายและการจัดวางอำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อเอื้อต่อภูมิรัฐศาสตร์ของตน

การดำเนินนโยบายทางด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ที่เริ่มมีอิทธิต่อเมียนมาคือ นโยบายทางภูมิเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อว่า ‘โครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่ง

เส้นทาง' (belt and road initiative หรือ BRI) ด้วยการขับเคลื่อนผ่านเส้นทางเศรษฐกิจสองเส้นทางคือ (1) ระเบียงเศรษฐกิจจีนและเมียนมา (The China Myanmar Economic Corridor) ซึ่ง เป็นเส้นทางที่จะเชื่อมต่อแหล่งน้ำมันและก๊าซจากเมียนมาสู่จีน อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมต่อจีนเข้ากับอ่าวเบงกอลโดยมีปลายทางที่เมืองเจาะพู (Kyaukphyu) ในรัฐยะไข่ (ท่าเรือน้ำลึก) (Devonshire-Ellis, C., 2021) นอกจากนี้เส้นทางขนส่งนี้แล้ว ในระเบียงเศรษฐกิจเมียนมาจีนยังคงปรากฏเส้นทางรถไฟจากเมืองมูเซ (เมืองชายแดนของเมียนมาที่ติดกับจีน) ไปยังเมืองมันตะเลย์ (Mandalay) ด้วยระยะทาง 431 กิโลเมตรและมูลค่าประมาณ 9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จะเห็นได้ว่า การเชื่อมต่อเส้นทางระหว่างคุนหมิง (Kunming) และเจาะพู ได้สร้างการจับวางอำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อเอื้อต่อภูมิรัฐศาสตร์ของจีนเป็นอย่างมากเนื่องจาก เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจนี้จะช่วยให้จีนสามารถขนส่งพลังงานอย่าง 'น้ำมัน' และ 'ก๊าซธรรมชาติ' ตลอดจนสินค้าอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องผ่านช่องแคบมะละกาและ (2) ระเบียงบังกลาเทศ จีน อินเดียและเมียนมา (The Bangladesh, China, India and Myanmar Economic Corridor หรือ BCIM) เป็นการเชื่อมต่อระหว่างจีนและอินเดียผ่านบังกลาเทศและเมียนมา แต่อย่างไรก็ตาม โครงการดังกล่าวถูกต่อต้านจากชาวอินเดียบางส่วนเนื่องจากทางภาคอินเดียจะไม่ยอมรับโครงการใดใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระเบียงเศรษฐกิจจีน-ปากีสถาน (China-Pakistan Economic Corridor หรือ CPEC) แต่ถ้าหากระเบียงเศรษฐกิจที่เชื่อมต่อสี่ประเทศประสบความสำเร็จจะให้มณฑลยูนนาน (Yunnan) (โดยมีเมืองคุนหมิง (Kunming) เป็นศูนย์กลาง)

เชื่อมต่อกับรัฐเบงกอล (โดยมีเมืองโกลกาทาเป็นศูนย์กลาง) ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าการเชื่อมต่อเส้นทางระหว่างคุนหมิงและเจาะพยู ตลอดจนเชื่อมต่อโกลกาทา จะช่วยส่งเสริมการที่จีนได้สร้างการจัตวางอำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อเอื้อต่อภูมิรัฐศาสตร์ของตนเป็นอย่างมากเนื่องจาก เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจนี้จะช่วยทำให้จีนสามารถขนส่งพลังงานอย่าง ‘น้ำมัน’ และ ‘ก๊าซธรรมชาติ’ ตลอดจนสินค้าอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องผ่านช่องแคบมะละกา อีกทั้งยังช่วยปรับภูมิรัฐศาสตร์ของเมียนมาให้มีเส้นทางออกสู่มหาสมุทรอินเดียถึงสองเส้นทาง เส้นทางแรกคือท่าเรือน้ำลึกเมืองเจาะพยูในเมียนมา และท่าเรือน้ำลึกเมืองกวาดาร์ (Gwadar) ในปากีสถาน

ภาพที่ 1 โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางระหว่างจีนและเมียนมา

ที่มา : Chris Devonshire-Ellis, 2021

สำหรับการดำเนินนโยบายในแง่รัฐศิลป์ของรัฐบาลตะมะดอซุด ปัจจุบันยังคงเลือกดำเนินนโยบายเป็นอิสระ เชิงรุกและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด จากสำนักข่าวที่ชื่อ The global New light of Myanmar ได้พาดหัวข่าวว่า *Myanmar continues to practise independent, active and non-aligned foreign policy: Senior General* โดยใจความของข่าวคือ พลเอกอาวุโส มิน ออง หล่าย (Min Aung Hlaing) ประธานคณะกรรมการนโยบายการต่างประเทศและผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า “จะเน้นย้ำถึงความมุ่งมั่นของเมียนมาต่อนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระ เชิงรุกและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดต่อไป” โดยมุ่งเน้นสร้างสันติภาพและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างฉันทมิตรต่อประเทศอื่น ๆ พร้อมกันนี้ พลเอกอาวุโสยังกล่าวต่อไปว่า ต้องเน้นย้ำถึงความสำคัญของการรักษาความสัมพันธ์ทวิภาคีอย่างระมัดระวังกับประเทศเพื่อนบ้านที่ทรงอำนาจ (powerful neighboring countries) และความจำเป็นที่เมียนมาจะต้องรักษาความสัมพันธ์ฉันทมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น บังคลาเทศ อินเดีย จีน ลาว และไทย แต่ถึงกระนั้นก็ตาม หากพินิจที่การส่งออกสินค้าของจีนและสหรัฐอเมริกาในเมียนมาตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกสินค้าของและสหรัฐอเมริกาใน
เมียนมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 - ค.ศ. 2022

ประเทศที่ เปรียบเทียบ และอัตราการ เพิ่มขึ้น	ปี (ค.ศ.) (i) และมูลค่าการส่งออกสินค้ามายังเมียนมา (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)							
	2015	2016	2016	2018	2019	2020	2021	2022
จีน (x)	9.5	8	9	10.5	12	12.3	10.5	13.5
อัตราส่วนการ เพิ่มขึ้นของ มูลค่าการ ส่งออกเมื่อ เทียบกับปีก่อน หน้า (เท่า)	+1	-0.84	+1.12	+1.16	+1.14	+1.02	-0.85	+1.28
สหรัฐอเมริกา (y)	0.24	0.20	0.21	0.25	0.35	0.34	0.23	0.14
อัตราส่วนการ เพิ่มขึ้นของ มูลค่าการ ส่งออกเมื่อ เทียบกับปีก่อน หน้า (เท่า) (n)	+2.6	-0.83	+1.05	+1.05	+1.40	-0.97	-0.67	-0.67

*หมายเหตุ สัญลักษณ์ + แสดงมูลค่าที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า และ
สัญลักษณ์ - แสดงมูลค่าที่ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า

ที่มา : Trading Economics, 2023

จากตารางที่ 2 จะพบว่าการมูลค่าการส่งออกสินค้าระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกาหลังเมียนมาสามารถจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนได้สำเร็จมูลค่าการส่งออกส่งออกของจีนมายังเมียนมาเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตั้งปี ค.ศ. 2015 จนถึงปี ค.ศ. 2019 เป็นช่วงเวลาที่การส่งออกของชาติมหาอำนาจทางการส่งออกทั้งสองชาติเพิ่มขึ้นหากคิดคำนวณจากผลรวมของมูลค่าการส่งออกของจีนและสหรัฐอเมริกาทลอดระยะเวลา 5 ปี จากสมการแรกดังต่อไปนี้

$$\sum_{i=2015}^{2019} n^x \text{ or } n^y = \text{Cumulative ratio value}$$

จะพบว่า มูลค่าอัตราส่วนสะสมของการส่งออกของจีนจากสมการมีค่าเท่ากับ 3.58 ในขณะที่สหรัฐอเมริกามีอัตราส่วนสะสมของการส่งออกมีค่า 5.25 ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาลพลเรือนจะพบว่าแม้มูลค่าการส่งออกของสหรัฐอเมริกามายังเมียนมาจะต่างจากจีนเป็นอย่างมากแต่หากคำนวณจากอัตราส่วนสะสมการลงทุนจะพบว่าสหรัฐอเมริกามีมากกว่าจีนเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามตัวเลขการส่งออกของทั้งสองชาติมายังเมียนมาได้สะท้อนให้เห็นว่าเมียนมามุ่งดำเนินนโยบายเป็นอิสระ เจริญและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดด้วยการเพิ่มการนำเข้าของทั้งสองชาติเพิ่มขึ้นเหมือนกัน อนึ่ง เมื่อรัฐบาลเมียนมาได้หลังการแพร่ระบาดของโควิด 19 ได้ส่งผลกระทบต่อมูลค่าการส่งออกของจีนและ

สหรัฐอเมริกาตกลงทั้งสอง แต่เมื่อเกิดการทำรัฐประหาร จากการคำนวณมูลค่าอัตราส่วนสะสมของการส่งออกจากสมการที่สอง

$$\sum_{i=2019}^{2022} n^x \text{ or } n^y = \text{Cumulative ratio value}$$

จากสมการในข้างต้นจะพบว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 2019 จนถึงปี ค.ศ. 2022 มูลค่าอัตราส่วนสะสมของการส่งออกของจีนจะมีค่าเท่ากับ 2.64 และมูลค่าอัตราส่วนสะสมของการส่งออกของสหรัฐอเมริกาจะมีค่าลดลง 2.17 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการส่งของสหรัฐอเมริกามาเรื่อยๆเริ่มลดลงตั้งแต่การแพร่ระบาดของโควิด 19 และมูลค่าการส่งออกของสหรัฐอเมริกาเรื่อยๆเริ่มมาเรื่อยๆลดลงมากขึ้นเมื่อเกิดการสถาปนารัฐบาลตะมะดอขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งตรงกันข้ามกับจีนที่หลังการแพร่ระบาดของโควิด 19 จะลดลง แต่เมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้นมูลค่าการส่งออกของจีนมาเรื่อยๆมาหากมองเพียงมูลค่าการส่งออกจะพบว่าเป็นมูลค่าที่สูงที่สุดในปีที่ผ่าน (เพียงหนึ่งปีหลังการทำรัฐประหาร) มูลค่าดังกล่าวสูงสุดตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015

พร้อมกันนี้เองหากพินิจไปที่โครงการ BRI จะพบว่าโครงการดังกล่าว เข้ามาผูกปมปัญหาในเรื่อยๆมากขึ้นจากบทความ A Hitch in the Belt and Road in Myanmar โดย Gene Ryack เผยแพร่ผ่าน THE DIPLOMAT เมื่อปี ค.ศ. 2020 โดยทางผูกเขียนสามารถสรุปปมปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งสะท้อนการเข้ามามีบทบาทของจีนก่อนการทำรัฐประหารได้แก่

ประการแรกบริบททางภูมิรัฐศาสตร์ที่จะพบว่า เมืองเจาะพยูที่ตั้งอยู่ในรัฐยะไข่ได้กลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์เนื่องจากเป็นจุดสิ้นสุดของระเบียงเศรษฐกิจจีนและเมียนมาซึ่งจะช่วยเชื่อมโยงเงินเข้ากับมหาสมุทรอินเดีย แต่ถึงกระนั้นก็ตามดินแดนดังกล่าวถือเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างรัฐบาลเมียนมาและชาวยะไข่เนื่องจากเกิดความขัดแย้งระหว่างกองทัพเมียนมากับกองทัพอาระกัน (Arakan Army) (ซึ่งหลังการทำรัฐประหารครั้งล่าสุดทำให้ความรุนแรงระหว่างรัฐบาลตะมะตอกกับชาวยะไข่ในพื้นที่รุนแรงขึ้นมาก) ประการที่สองคือ การพัฒนาโครงการ BRI ด้วยการการจัดสรรหาพื้นที่และทรัพยากร เนื่องจากโครงการ BRI ต้องอาศัยที่ดินจำนวนมากทำให้เกิดเสียงวิจารณ์จากชุมชนในพื้นที่ของโครงการ อีกทั้งชาวบ้านได้กล่าวว่า รัฐบาลเมียนมาร่วมกับผู้พัฒนาโครงการได้เข้ามาได้พื้นที่โดยไม่ได้รับการยินยอมจากชุมชนท้องถิ่น ก่อปรกับการจัดหาพื้นที่ยังให้ค่าตอบแทนที่น้อยและขาดความโปร่งใส และสุดท้ายคือประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้ที่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจคือ จีนและรัฐบาลเมียนมาจากโครงการ BRI แต่ผู้ที่ได้รับผลกระทบคือ ประชาชนในพื้นที่ อาทิ ชาวยะไข่ในเมืองเจาะพยูที่กำลังถูกทำลายวิถีชีวิตและได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย (Ryack, G., 2020) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จีนได้เข้ามาให้อาณาบริเวณของเมียนมาเพื่อการเอื้อผลประโยชน์ทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ การหาทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโครงการและเศรษฐกิจของตน หากแต่การเข้ามาของจีนหลังการทำรัฐประหารได้ถูกยกระดับการเข้ามามีอิทธิพลของจีนมากยิ่งขึ้น จากบทความที่มีชื่อว่า China's Belt and Road Initiative is Fueling

Atrocities in Myanmar: Report เผยแพร่ผ่านทาง The Irrawaddy เมื่อ ตุลาคม ปี ค.ศ. 2022 มีใจความว่า โครงการ BRI ที่เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลจีนและรัฐบาลตะมะดอในปัจจุบันกำลังกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐคะฉิ่น (Kachin) และรัฐฉาน (Shan State) เช่น การโจมตีต่อพลเรือน การเผาหมู่บ้านจำนวนมาก การใช้พลเรือนเป็นโล่มนุษย์ และการข่มขืนหมู่เพื่อปูทางสำหรับการขยายโครงการ BRI อีกทั้งในบทความชิ้นนี้ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในทุกพื้นที่ที่มีการโจมตีและการละเมิดสิทธิมนุษยชนจะเป็นพื้นที่ที่การลงทุนของจีนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ จีนเองต้องการความมั่นคงให้กับชายแดนระหว่างจีนกับเมียนมาจึงเริ่มเข้ามาปรับความสัมพันธ์กับรัฐบาลตะมะดอมากขึ้น (The Irrawaddy, Ed., 2023)

นอกจากนี้ หากมองไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลตะมะดอกับรัฐบาลปักกิ่งจะพบว่า ความสัมพันธ์ของทั้งสองรัฐถูกยกระดับทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและการทหาร (Thet Htar Maung, 2023) จากสำนักข่าวเมียนมาที่ชื่อ The Irrawaddy พาดหัวข่าว *Fearing US Influence, China Steps Up Engagement With Myanmar Junta, EAOs* เมื่อเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2023 รัฐบาลตะมะดอเริ่มหันเข้าหารัฐบาลปักกิ่งมากยิ่งขึ้น โดยในด้านการเมืองทางการเงินได้เรียกร้องให้กลุ่มผู้ประท้วงและกลุ่มชาติพันธุ์เข้าร่วมการเจรจาสันติภาพ (ทางรัฐบาลตะมะดอร้องขอให้ทางการเงินแถลงการณ์ต่อต้านกลุ่มผู้ประท้วงและกลุ่มชาติพันธุ์) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจีนต้องการผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ในพื้นที่ข้อพิพาทระหว่างรัฐบาลตะมะดอกับกลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งการเข้ามาความสัมพันธ์กับจีนที่

เพิ่มมากขึ้นได้ผลักดันให้เมียนมาเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเพื่อเพิ่มพื้นที่ผลประโยชน์และบริบทของจีนต่อเมียนมาและภูมิภาค ในแง่ของทางด้านเศรษฐกิจจะพบว่า บางโครงการที่ถูกยุติลงไปในรัฐบาลก่อนหน้าถูกรื้อฟื้นและริเริ่มขึ้นใหม่ อาทิ โครงการชุดทองแดงที่เหมืองลพพันตอง (Letpadaung) อีกครั้ง ตลอดจนขยายเส้นทางรถไฟจากติมคือ เส้นทางมูแซะ ถึง มัณฑะเลย์ และเพิ่มเส้นทางใหม่เป็นเส้นทางมูแซะ มัณฑะเลย์ และเจาะพยู ดังนั้น การปรากฏกายของจีนในเศรษฐกิจของเมียนมาเนื่องจากได้รับแรงเสริมจากปัจจัยทางด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างรัฐบาลทหารและรัฐบาลปักกิ่ง เพราะรัฐบาลตะมะดอต้องการการยอมรับในเวทีระหว่างประเทศจึงต้องการสร้างความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศด้วยการพึ่งพิงจีนและเช่นเดียวกันกับจีนที่ต้องการรักษาสถานทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคผ่านนโยบายตามเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางภูมิเศรษฐศาสตร์ของตน และสำหรับด้านทหาร รัฐบาลตะมะดอได้ถอนทหารออกจากชายแดนเมียนมาและจีนในรัฐฉาน เพื่อเปิดทางให้เกิดการสร้างเส้นทางรถไฟสายมูแซะไปยังเจาะพยู ด้วยการถอนกองกำลังดังกล่าวทำให้ รัฐบาลตะมะดอมีกองทัพไปรักษาความสงบในภูมิภาคอื่น เช่น รัฐกะยา (Kayah) และรัฐกะเหรี่ยง (Karen) เพื่อสร้างความปลอดภัยให้เส้นทางทางภูมิรัฐศาสตร์ของจีนปลอดภัยมากขึ้นในเมียนมา ทั้งนี้ จะผู้เขียนได้สรุปลำดับการใช้รัฐศิลป์ของเมียนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ควบคู่ไปกับการอิทธิพลของชาติมหาอำนาจที่อิทธิพลต่อเมียนมา ดังนี้

ตารางที่ 3 ลำดับการวิวัฒนาการใช้รัฐศิลป์ของเมียนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและชาติมหาอำนาจที่มีอิทธิพลที่มีต่อเมียนมา

ลำดับการวิวัฒนาการ	ลักษณะการดำเนินนโยบายต่างประเทศ	วิธีการเข้าพิชิต
1) ยุคอาณานิคมโดยสมบูรณ์ (ค.ศ. 1885 - ค.ศ. 1948)	อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ (British rule) รัฐพม่า (State of Burma) ภายใต้การควบคุมของญี่ปุ่น อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ	การทำสงครามระหว่างอังกฤษและพม่า สงครามโลกครั้งที่ 2
2) หลังได้รับเอกราชจนถึงสิ้นสุดสงครามเย็น (ค.ศ. 1948 - ค.ศ. 1991)	นโยบายการทูตเชิงรุกและมีคุณธรรม (the proactive and virtuous diplomacy) ค.ศ. 1948 - ค.ศ. 1962 นโยบายทางเศรษฐกิจสังคมนิยมและชาตินิยมทางการเมือง และการโดดเดี่ยวตนเองจากประชาคมโลก (Burmese Way to Socialism and Burmanization and Isolationism) ค.ศ. 1962 - ค.ศ. 2010	- -
3) หลังสงครามเย็นจนถึงปัจจุบัน		

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์
ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566) | 93

ลำดับการ วิวัฒน์	ลักษณะการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศ	วิธีการเข้าพินิจ	
(ค.ศ. 1991 – ปัจจุบัน)	นโยบายอิสระ เชิงรุกและไม่ ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Independent, active, and non-aligned foreign policy)	1) รัฐบาล เปลี่ยนผ่าน ค.ศ. 2010 - ค.ศ. 2016	-
		2) รัฐบาลพล เรือน ค.ศ. 2016 - ค.ศ. 2021	
	3) รัฐบาลตะ มะตอ ค.ศ. 2021 – ปัจจุบัน	การดำเนิน นโยบายทางภูมิ เศรษฐศาสตร์ ผ่านโครงการ BRI	

ที่มา : การรวบรวมข้อมูลจากการสรุปของผู้เขียน

จากตารางที่ 3 จะพบว่า ในช่วงแรกคือ ช่วงที่พม่าตกเป็นอาณานิคมอย่างสมบูรณ์จะพบว่าลักษณะการดำเนินนโยบายต่างประเทศและภายในรัฐอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ (British rule) อย่างสมบูรณ์

ด้วยการใช้วิธีการทำสงครามกับพม่าทั้งสามครั้ง แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองจะพบว่าพม่าได้ถูกยึดครองและควบคุมโดยรัฐพม่า (State of Burma) ที่เป็นรัฐหุ่นเชิด (puppet state) ของญี่ปุ่น และทันทีที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองพม่าก็กลับมาตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษอีกครั้ง **ช่วงที่สอง**คือ หลังการที่พม่าได้รับเอกราชจนถึงสิ้นสุดสงครามเย็นตั้งแต่ ค.ศ. 1948 จนถึงค.ศ. 1991 ลักษณะการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ระยะได้แก่ ระยะแรกคือ การดำเนินนโยบายเชิงรุกและมีคุณธรรมที่ดำเนินการโดยรัฐบาลพลเรือนแต่เมื่อเกิดการทำรัฐประหารตั้งแต่ในปี ค.ศ. 1962 ได้นำไปสู่การดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบของนโยบายทางเศรษฐกิจสังคมนิยมและชาตินิยมทางการเมือง และการโดดเดี่ยวตนเองจากประชาคมโลกภายใต้การบริหารของรัฐบาลตะมะดอ

จากที่กล่าวไปในข้างต้น **ช่วงที่สาม**นั้นจะพบว่าเมื่อบริบทของโลกในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ได้เปลี่ยนไปจากการสิ้นสุดลงของสงครามเย็นทำให้เมียนมาหันกลับเข้ามาสู่ประชาคมโลกมากขึ้นทำให้รัฐบาลเปลี่ยนผ่านได้มุ่งไปที่การดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะที่เป็นนโยบายอิสระเชิงรุกและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยจะเห็นว่าเมื่อเมียนมาสามารถจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนได้สำเร็จได้นำสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมียนมากับชาติตะวันตกเป็นอย่างมาก แต่เมื่อเกิดวิกฤตชาวโรฮิงญาขึ้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเมียนมากับชาติตะวันตกกลับมาถดถอยอีกครั้งและความสัมพันธ์ระหว่างเมียนมากับจีนก็เริ่มเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามด้วยการดำเนินนโยบายอิสระเชิงรุกและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดจึงทำให้รัฐบาลพลเรือนได้เพิ่ม

ความสัมพันธ์กับชาติอื่น ๆ เพื่อคานอำนาจกับจีนคือ อินเดีย ญี่ปุ่นและ รัสเซีย เป็นต้น และ รัฐบาลตะมะดอซุดใหม่ขึ้นมามีอำนาจจากการทำ รัฐประหารในปี ค.ศ. 2021 เป็นผลให้เมียนมามีความสัมพันธ์กับโลกตะวันออก มีความสัมพันธ์ที่แย่งลงเพิ่มขึ้น (ก่อนหน้านี้อาณาจักรเมียนมาและกับ โลกตะวันออกแย่งลงเนื่องจากวิกฤตชาวโรฮิงญา) ทำให้เมียนมาเริ่มมี ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีนที่มากขึ้นกว่าครั้งไหน ๆ ซึ่งผิดแปลกไปจาก ขนบของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของเมียนมาที่ดำเนินการตั้งแต่ ค.ศ. 1948 เนื่องรัฐบาลที่ปกครองพม่าทุกชุดตั้งแต่ได้รับเอกราชไม่เคยมุ่งหันเข้า หาชาติมหาอำนาจจากแต่หลังการรัฐประหารกลับกลายเป็นว่า จีนเริ่มเข้า มีอิทธิพลต่อบทบาทของเมียนมาในเวทีต่างประเทศ มีอิทธิพลต่อการ อำนาจทางการเมืองภายในรัฐของเมียนมาและมีอำนาจทางการเมืองเศรษฐกิจ ซึ่งจะได้เข้ามามีอิทธิพลต่อเมียนมาได้เนื่องจากการดำเนินนโยบายทางภูมิ เศรษฐศาสตร์ ที่ผู้เขียนตีความแต่อาจจะไม่ถูกนัก คือ เมียนมาได้รับ ประโยชน์จากการลงทุนของจีนแต่ต้องแลกมาด้วยกับกับดักหนี้ในลักษณะ เดียวกับลาว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในช่วงที่สามภายใต้การบริหารจัดการของ รัฐบาลตะมะดอ เมื่อวิเคราะห์แนวคิดของลัทธิอาณานิคมแนวใหม่ (neo-colonialism) จะพบว่าจีนได้เข้ามาบีบบังคับต่อเมียนมามากกว่าครั้งใดใด ผ่านโครงการ BRI ที่เป็นการจัดวางภูมิรัฐศาสตร์ที่จะเอื้อผลประโยชน์ต่อ ผลประโยชน์แห่งรัฐของจีนทั้งทางความมั่นคงและเศรษฐกิจโดยใช้เมียนมา เป็นอาณานิคมในการส่งเสริมกิจการดังกล่าวผ่านการเข้ามาบีบบังคับภูมิ รัฐศาสตร์ การสรรหาทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโครงการและเศรษฐกิจต่อ

เมียนมา และในปัจจุบันจีนกำลังเข้ามามีบทบาทต่ออำนาจทางความมั่นคงของรัฐบาลตะมะดอด้วยเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามในสถานการณ์ปัจจุบัน จีน ได้ตกอยู่ในภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกเนื่องจากปัญหาความขัดแย้งในเมียนมาในปัจจุบันที่รัฐบาลจีนอาจจะต้องเลือกเข้าข้างรัฐบาลตะมะดอหรือกลุ่มประท้วงของเหล่าชาติพันธุ์ที่มีความใกล้ชิดกับจีนอย่างกลุ่มหรือรู้จักในชื่อ ‘กองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์พันธมิตรพี่น้อง’ (Brotherhood Alliance)¹⁹ แต่กระนั้นก็ตาม ท่าทีของจึงพยายามรักษา ‘ความเป็นกลาง’ ในความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และรัฐบาลตะมะดอ (Michaels, M., 2023) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเข้ามามีอิทธิพลจีนไม่ได้ยุติแต่เพียงภูมิรัฐศาสตร์ การสร้างโครงการ BRI และเศรษฐกิจหากแต่ยังประกอบไปด้วยความมั่น ที่ในตอนนี้อย่างเมียนมาจะเผชิญกับความขัดแย้งภายในแต่จีนเลือกที่จะอดทนต่อความไม่มั่นคงทางชายแดนกับเมียนมาที่เพิ่มขึ้นในระยะสั้นเพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและเชิงกลยุทธ์ในระยะยาวของตนต่อไป

¹⁹ ‘กองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์พันธมิตรพี่น้อง’ (Brotherhood Alliance) จะประกอบด้วยกลุ่ม กองทัพพันธมิตรประชาธิปไตยแห่งชนชาติพม่า (Myanmar National Democratic Alliance Army) หรือกองทัพโกกั้ง กองทัพปลดปล่อยชนชาติตะอั้ง (Ta'ang National Liberation Army) และกองทัพอาระกัน (Arakan Army)

4. บทสรุป

สงคราม คือวิธีการดั้งเดิมที่ชาติตะวันตก ‘อังกฤษ’ ใช้เพื่อเข้าพิชิตพม่า ทั้งนี้ การอ้าง ‘jus ad bellum’ สาเหตุอันชอบธรรมในการก่อสงครามเกิดขึ้นจากการเข้าปะทะกันระหว่างรัฐชาติแบบตะวันตกและรัฐการเมืองแบบมณฑลที่เริ่มต้นจากปัญหาพรมแดนระหว่างอาณาจักรครองและบริติชอินเดีย เมื่อสงครามระหว่างรัฐทั้งสองเกิดขึ้น ในสงครามครั้งแรกระหว่างรัฐทั้งสองคือ ชัยชนะของอังกฤษที่นำมาสู่การทำสนธิสัญญารานตะโบและสนธิสัญญาทางการค้าที่ราชสำนักพม่าต้องยินยอมทุกกรณี แต่อย่างไรก็ตามสงครามระหว่างอังกฤษและพม่ายังคงเกิดขึ้นต่อไปอีก 2 ครั้งและอังกฤษสามารถยึดครองพม่าได้อย่างสมบูรณ์ภายในปี ค.ศ. 1885 สำหรับพม่าภายใต้การปกครองของอังกฤษจะพบว่า ประการแรกพม่าคือฐานการผลิตสินค้าที่เรียกว่า ‘ข้าว’ ประการที่สองคือ การกระบวน นคราภิวัตน์ของกรุงย่างกุ้ง และประการสุดท้ายคือ เกิดการเชื่อมต่อโดยรถไฟเพื่อทำให้อังกฤษถ่ายขนส่งถ่ายสินค้าและเข้าถึงทรัพยากรทางธรรมชาติ

ผลกระทบจากการปกครองของอังกฤษคือ การที่พม่าเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับระบบทุนนิยมโลกที่มีอังกฤษเป็นศูนย์กลางเร็วกว่าที่อื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งการเข้าระบบทุนนิยมในครั้งนี้ได้ผลักดันให้สิ่งมีชีวิตอย่าง ‘ชาวพม่า’ และ สิ่งสิ่งไม่มีชีวิตในพม่า อาทิ ‘ข้าว’ ได้กลายสภาพเป็นปัจจัยการผลิต ดังนั้นหลังการได้รับเอกราชจากอังกฤษพม่าจึงมุ่งเน้นการดำเนินนโยบายที่เป็นสังคมนิยมทางเศรษฐกิจ หรือ ‘Burmese Way to Socialism’ การเป็นชาตินิยมหรือการแปลงให้เป็นพม่า (Burmanization) ที่ทำให้ในแง่ของการดำเนินนโยบายต่างประเทศจึง

มุ่งเน้นไปที่การโดดเดี่ยว (Isolationism) เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลงเมียนมาภายใต้รัฐบาลตะมะดอเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับชาติอื่นมากขึ้นผ่านโครงการเจ็ดขั้นตอนและเมียนมาสามารถมีรัฐบาลพลเรือนได้สำเร็จในปี ค.ศ. 2016 โดยในช่วยการเปลี่ยนผ่านให้เป็นประชาธิปไตย เมียนมาได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะที่เป็นอิสระ เจริญรุ่งเรืองและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ดังนั้น หากพินิจจะพบว่า หลังการได้รับเอกราชพม่าไม่เคยใกล้ชิดกับมหาอำนาจชาติใด แต่เมื่อเกิดการรัฐประหารในปี ค.ศ. 2021 ทำให้รัฐบาลตะมะดอมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลปักกิ่งมากขึ้นเพราะประการแรกเมียนมามีความสัมพันธ์ที่ดีจีนมาก่อนหน้าการทำรัฐประหาร ผ่านการเข้ามาลงทุนอย่างต่อเนื่องและรัฐบาลจีนกับรัฐบาลเมียนมาถือเป็นหุ้นส่วนสำคัญของโครงการ BRI ในเมียนมา ประการที่สองคือ รัฐบาลตะมะดอถูกคว่ำบาตรจากโลกตะวันตกจึงหันเหเข้าหาจีนมากยิ่งขึ้น และประการสุดท้ายคือ จีนต้องการเมียนมาในฐานะยุทธศาสตร์ที่สำคัญซึ่งสังเกตได้จากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลจีนกับรัฐบาลตะมะดอ

ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างรัฐบาลตะมะดอกับรัฐบาลปักกิ่งทำให้เมียนมาเลือกข้างจีนในการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจของสองฝากฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก ทั้งนี้ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเกิดขึ้นจากฝ่ายรัฐบาลตะมะดอที่ต้องการการยอมรับและความชอบธรรมในเวทีนานาชาติ และขณะเดียวกัน จีนต้องการที่จะ (1) ขยายอำนาจทางเศรษฐกิจผ่านโครงการ BRI มายังเมียนมาเพื่อ (2) สร้างยุทธศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ศาสตร์ ที่จะไปสู่จะนำ (3) การรักษาผลประโยชน์และรักษาอำนาจทางเศรษฐกิจของรัฐในภูมิภาค (ซึ่งความต้องการทั้งสามมีลักษณะที่

คล้ายคลึงกับอังกฤษในการเข้ายึดครองพม่า) ส่งผลให้การเข้าครอบงำเมียนมาของจีนมีอิทธิพลต่อภูมิรัฐศาสตร์ การสรรหาทรัพยากร เศรษฐกิจและความมั่นคง สูดท้ายนั้น การหลุดออกจากอำนาจของจีน เมียนมาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหันไปดำเนินนโยบายต่างประเทศตามชนบของตนในเรื่องของการรักเป็นอิสระและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

เอกสารอ้างอิง

กรมหมื่นนราธิปฯ. (2456). *เอกสารพงศาวดารพม่า เล่มที่ 5*.

กุลลดา เกษบุญชู-มีด. (2549). ทุนนิยมอังกฤษกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในศตวรรษที่ 19. *ฟ้าเดียวกัน*, 4(4), 94-109.

คัททียากร ศศิธรรมาศ. (ม.ป.ป.). *ลัทธิล่าอาณานิคม*. [website]. สืบค้น

เมื่อ 26 พฤศจิกายน 2566 จาก

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ลัทธิล่าอาณานิคม>

พวงทอง ภาวครพันธ์. (2565). การสร้างรัฐเสนานุกาพของไทยจาก

รัฐประหาร 2490 ถึงรัฐประหาร 2557. *วารสารสังคมศาสตร์*,

52(1), 7-35.

ศิลปวัฒนธรรม, บก. (2566). *2 มีนาคม 1962 เนวิน ทำรัฐประหาร*

เปลี่ยน พม่า เป็น “ญาติแห่งเอเชีย”. [website]. สืบค้น

เมื่อ 29 กันยายน 2566 จาก [https://www.silpa-](https://www.silpa-mag.com/this-day-in-history/article_6966)

[mag.com/this-day-in-history/article_6966](https://www.silpa-mag.com/this-day-in-history/article_6966)

ศุภมิตร ปิติพัฒน์. (2564). ตามแนวคิด-ต่อทฤษฎี จากงานการต่างประเทศ

ไทยของพีระ เจริญวัฒนกุล (ตอนที่ 1). {website}

สืบค้นเมื่อ 23 กันยายน 2566. จาก

<https://www.the101.world/ontological-security-and-peera-charoenvattananukul/>

สุนทร ชูตินธรานนท์ และวิทย์ พงศ์พนิตานนท์. (2564). ฝรั่งรุกพระนั่ง

เกล้าๆ การทูตสยามคราวจักรวรรดิ นิยมบุกอุชาคเนย์

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.

Blackwill, R. D., & Harris, J. M. (2016). War by Other Means:

Geoconomics and Statecraft. *Harvard University*

Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1c84cr7>

Britannica Dictionary. (n.d.). *Statecraft Definition & Meaning*.

[website]. Retrieved 2023, November 28 from

<https://www.britannica.com/dictionary/statecraft>

Chan, A. (2005). *The Development of a Muslim Enclave in*

Arakan (Rakhine) State of Burma (Myanmar). *SOAS*

Bulletin of Burma Research, 4(2), 396-420.

Devonshire-Ellis, C. (2021). *Belt And Road Projects In Myanmar*

Likely To Progress In Light Of Military Coup - Silk Road

Briefing. Silk Road Briefing. [website]. Retrieved 2023, September 29 from <https://www.silkroadbriefing.com/news/2021/02/02/belt-and-road-projects-in-myanmar-likely-to-progress-in-light-of-military-coup/>

Grydehøj, A., et al. (2021). Practicing decolonial political geography: Island perspectives on neocolonialism and the China threat discourse. *Political Geography*, 85, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2020.102330>

Harvey, G. E. (1967). *History of Burma*. London: Frank Cass.

Herrera, J. H. (2009). *ON PEACE: PEACE AS A MEANS OF STATECRAFT*. Strategic Studies Institute, US Army War College. Retrieve 2022, October 29 from <http://www.jstor.org/stable/resrep11571>

I. O. L. Amherst Papers. (1824). 168.

I. O. R. Home Miscellaneous. (1823). vol. 600

J. Toby Reiner. (2018). NEW DIRECTIONS IN JUST-WAR THEORY. *Strategic Studies Institute, US Army War College*,

Jaeger, C. B. & Brites, P. V. P. (2020). Geoeconomics in the light of International Political Economy: a theoretical discussion. *Brazilian Journal of Political Economy*, 40(1), 22-36.

Kaplan, M. A. (1952). An Introduction to the Strategy of Statecraft. *World Politics*, 4(4), 548.
<https://doi.org/10.2307/2008966>

Kitzan, L. (1975). Lord Amherst and the declaration of war on Burma, 1824. *Journal of Asian History*, 9(2), 101–127.
<http://www.jstor.org/stable/41930169>

Muang Htin Aung. (1967). *A History of Burma*. Columbia University press: New York and London.

Maung, T. H. (2023). *Fearing US Influence, China Steps Up Engagement With Myanmar Junta, EAOs*. The Irrawaddy. [website]. Retrieved 2023, September 29 from
<https://www.irrawaddy.com/opinion/analysis/fearing-us-influence-china-steps-up-engagement-with-myanmar-junta-eaos.html>

- Michaels, M. (2023). *Operation 1027 reshapes Myanmar's post-coup war*. [website]. Retrieved 2023, November 29 from <https://myanmar.iiss.org/updates/2023-11>
- Myanmar, G. N. L. O. (2021). *Myanmar Continues to Practise Independent, Active And Non-aligned Foreign Policy: Senior General - Global. Global New Light Of Myanmar*. [website]. Retrieved 2023, September 29 from <https://www.gnlm.com.mm/myanmar-continues-to-practise-independent-active-and-non-aligned-foreign-policy-senior-general/>
- Nayt Thit and Nora. (2023). *Myanmar Junta Continues to Suffer Defeats a Month Into Operation 1027*. [website]. Retrieved 2023, November 29 from <https://www.irrawaddy.com/news/war-against-the-junta/myanmar-junta-continues-to-suffer-defeats-a-month-into-operation-1027.html>
- Osman, J., & McKnight, A. (2020). *What Is Colonialism? A History of Violence, Control and Exploitation*. [website]. Retrieved 2023, September 29 from

<https://www.teenvogue.com/story/colonialism-explained>

Passeri, A., (2019). 'A tender gourd among the cactus'. Making sense of Myanmar's alignment policies through the lens of strategic culture. *The Pacific Review*, 33(6), 931-957.

Pavličević, D. (2018). 'China Threat' and 'China Opportunity': Politics of Dreams and Fears in China-Central and Eastern European Relations. *Journal of Contemporary China*, 27(113), 688-702.

<https://doi.org/10.1080/10670564.2018.1458057>

Ryack, G. (2020). *A Hitch in the Belt and Road in Myanmar*. [website]. Retrieved 2023, November 29 from <https://thediplomat.com/2020/12/a-hitch-in-the-belt-and-road-in-myanmar/>

Shang, P. P. (2022). Myanmar's Foreign Policy: Shifting Legitimacy, Shifting Strategic Culture. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 41(1), 88-105.

<https://doi.org/10.1177/18681034211044481>

- Shoemaker, N. (2015). *A Typology of Colonialism*. [website].
Retrieved 2023, November 26 from
<https://www.historians.org/research-and-publications/perspectives-on-history/october-2015/a-typology-of-colonialism>
- Strangio, Sebastian. (2022). *China Pledges Support for Myanmar's Junta, 'No Matter How the'*. [website].
Retrieved 2023, September 29 from
<https://thediplomat.com/2022/04/china-pledges-support-for-myanmars-junta-no-matter-how-the-situation-changes/>
- Tatum, S. D. (202). *Transformation and Civilization: Liberalism, Empire, Intervention*. *University of Michigan Press*,
- Than, T. M. M. (1989). Burma's national security and defence posture. *Contemporary Southeast Asia*, 11(1), 40–60.
- The Irrawaddy, Ed. (2023). *China's Belt and Road Initiative is Fueling Atrocities in Myanmar: Report*. [website].
Retrieved 2023, November 29 from
<https://www.irrawaddy.com/specials/myanmar-china->

watch/chinas-belt-and-road-initiative-is-fueling-atrocities-in-myanmar-report.html

Tower, J. (2023). *The limits of Beijing's support for Myanmar's military*. [website]. Retrieved 2023, September 29 from <https://www.usip.org/publications/2023/02/limits-beijings-support-myanmars-military>

TRADING ECONOMICS. (2023). *China exports to Myanmar - 2023 Data 2024 forecast 1992-2022 historical*. <https://tradingeconomics.com/china/exports/myanmar>

TRADING ECONOMICS. (2023). *United States exports to Myanmar - 2023 Data 2024 forecast 1991-2022 historical*. [website]. Retrieved 2023, September 29 from <https://tradingeconomics.com/united-states/exports/myanmar>

Walzer, M. (1977). *Just and unjust wars: Amoral argument with historical illustrations*. New York: Basic Books.

WORLD ECONOMIC FORUM. (2023). *Strategic Intelligence | WORLD ECONOMIC FORUM*. [website]. Retrieved 2023,

September 29 from

<https://intelligence.weforum.org/topics/a1Gb0000000LHOoEAO>

World101, Ed. (2023). *What is colonialism and how did it arise?* [website]. Retrieved 2023, September 29 from <https://world101.cfr.org/contemporary-history/prelude-global-era/what-colonialism-and-how-did-it-arise>

Yda Saueressig-Schreuder. (1986). *The impact of British colonial rule on the urban hierarchy of Burma. Review (Fernand Braudel Center)*, 10(2). 245-277. <https://www.jstor.org/stable/40241058>